

Anna Dmitruk

**Inicjatywa Leader 1991-2006
a oś Leader 2007-2013**

Warszawa, kwiecień 2007

Spis treści

WSTĘP	3
WYKAZ SKRÓTÓW	4
1. LEADER I, LEADER II, LEADER+	5
2. INICJATYWA WSPÓLNOTOWA LEADER+ (PODSTAWY PRAWNE)	6
2.1. PROGRAMOWANIE INICJATYWY LEADER+	6
2.2. ZAKRES DZIAŁANIA INICJATYWY LEADER+	9
2.2.1. Działanie 1 - wsparcie zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego	9
2.2.2. Działanie 2 – wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej	10
2.2.3. Działanie 3 – tworzenie sieci obszarów wiejskich	11
2.3. CECHY INICJATYWY LEADER	11
3. OD INICJATYWY LEADER DO IDEI OSI LEADER NA LATA 2007-2013	12
4. OŚ LEADER (PODSTAWY PRAWNE)	13
4.1. PRZYGOTOWANIE PROGRAMÓW ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH	13
4.2. PROGRAMY ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH A OŚ LEADER	14
4.3. REALIZACJA PODEJŚCIA LEADER	15
4.4. ZAKRES DZIAŁANIA OSI LEADER	17
4.4.1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju	17
4.4.2. Wdrażanie projektów współpracy	18
4.4.3. Funkcjonowanie lokalnych grup działania (LGD) – nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące LGD	19
4.5. KOMPETENCJE LGD	20
4.6. CECHY PODEJŚCIA LEADER	22
4.6.1. Lokalne strategie rozwoju dla danego obszaru	22
4.6.2. Lokalne partnerstwo publiczno-prywatne	22
4.6.3. Oddolne podejście	23
4.6.4. Zintegrowane podejście	23
4.6.5. Innowacyjność	24
4.6.6. Tworzenie sieci partnerstw lokalnych	24
4.6.7. Współpraca	24
5. PRZYKŁADY REALIZACJI INICJATYWY LEADER+ W KRAJACH CZŁONKOWSKICH UE...	24
5.1. PROGRAM LEADER+ DLA FINLANDII	25
5.2. PROGRAM LEADER+ DLA ANGLII	27
5.3. PROGRAM LEADER+ DLA IRLANDII	30
5.4. PROGRAM LEADER+ DLA REGIONU RANDSTAD W HOLANDII	33
BIBLIOGRAFIA	35
ZAŁĄCZNIKI	36
ZAŁĄCZNIK 1 SCHEMAT REALIZACJI PROGRAMU LEADER+ W FINLANDII	36
ZAŁĄCZNIK 2 SCHEMAT REALIZACJI PROGRAMU LEADER+ W ANGLII	37

Wstęp

Podejście LEADER, czyli „Liason Entrée Actions de Developement de l'Economic Rurale” znaczy „powiązanie działań z zakresu rozwoju obszarów wiejskich” i zostało zastosowane po raz pierwszy w 1991 r jako jedna z czterech inicjatyw Wspólnotowych. Inicjatywa miała charakter eksperymentalny i została utworzona, aby wraz z innymi instrumentami Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) oraz programami krajowymi, wspierającymi rozwój obszarów wiejskich, przyczynić się do zwiększania konkurencyjności tych obszarów poprzez wykorzystanie ich potencjału, promocję pozyskiwania i wykorzystania nowych technologii w zakresie lokalnego zintegrowanego rozwoju oraz rozpowszechnianie nowych metod i procesów na innych obszarach wiejskich.

Pomimo tego, iż podejście Leader jest wykorzystywane w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE) już od kilkunastu lat, jego cel się nie zmienił. Obecnie, gdy zostało ono włączone do głównego nurtu krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich, jako jedna z czterech priorytetowych osi, jego celem w dalszym ciągu jest dążenie do zrównoważonego rozwoju oraz zapewnienie stabilnego zatrudnienia, a w konsekwencji odpowiedniego poziomu życia mieszkańców obszarów wiejskich.

Koncepcja Leader jest pewnego rodzaju katalizatorem ożywiającym oraz ułatwiającym współpracę lokalnych partnerów. Takie oddolne podejście do rozwoju obszarów wiejskich zachęca lokalne społeczności do wspólnego określenia zasobów i możliwości danego obszaru oraz jak najlepszego wykorzystanie tkwiącego w nim potencjału. Podejmowanie działań tego typu dodatkowo ułatwia możliwość wspierania w ramach inicjatywy Leader projektów wstępnych tj. studia diagnostyczne, studia wykonalności czy też budowanie zdolności lokalnych. Projekty tego typu ułatwiają dostęp i wykorzystanie na obszarach wiejskich nie tylko środków w ramach inicjatywy Leader, lecz również innych dostępnych źródeł finansowania rozwoju lokalnego.

Należy jednak pamiętać, że inicjatywa Leader nie jest stałym zestawem instrumentów mających służyć rozwojowi obszarów wiejskich, ale jest raczej metodą, sposobem wykorzystania istniejących instrumentów pomocy w dążeniu do zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Niniejsze opracowanie podejmuje próbę przedstawienia założeń podejścia Leader określonych przez Komisję Europejską dla okresu 2007-2013 na tle inicjatywy Wspólnotowej Leader, która była realizowana w latach 1991-2006. Zaprezentowane informacje opierają się przede wszystkim na regulacjach unijnych określonych dla tego podejścia. W opracowaniu przedstawiono również przykłady realizacji inicjatywy Leader+ w kilku państwach członkowskich UE.

Wykaz skrótów

AP – Agencja Płatnicza

EFOiGR – Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (ang. European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - EAGGF)

EFRROW – Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD)

Inicjatywa/inicjatywa Leader – Inicjatywa Wspólnotowa Leader (odpowiednio Leader I, Leader II lub Leader+)

IZ – Instytucja Zarządzająca

KE – Komisja Europejska

KPS – krajowy plan strategiczny

LGD – Lokalna Grupa Działania

Oś 4 /Oś Leader – oś 4-Leader będąca jedną z czterech osi priorytetowych programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013

Państwa członkowskie dawnej „15” – państwa członkowskie UE, które wstąpiły do Wspólnoty przed 1 maja 2004 r.

Program - w przypadku inicjatywy Leader+ to program dla inicjatywy Leader+, natomiast w odniesieniu do osi 4 – Leader to program rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013

Rezolucja Ogólna - rozporządzenie Rady nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych.

Strategia/strategia rozwoju/strategia lokalna – w przypadku inicjatywy Leader+ to zintegrowana strategię rozwoju lokalnego, natomiast w odniesieniu do osi 4 – Leader to lokalna strategia rozwoju

UE – Unia Europejska

1. Leader I, Leader II, Leader+

W pierwszych latach realizacji, inicjatywa Wspólnotowa Leader była czynnikiem pobudzającym rozwój obszarów wiejskich głównie tam, gdzie był najbardziej widoczny kryzys spowodowany zmniejszaniem się populacji, zwiększającym się bezrobociem, gwałtowną restrukturyzacją gospodarstw itp. Natomiast założenia programów Leader+ wdrażanych w krajach UE w latach 2000-2006 nastawione były na dążenie do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, głównie poprzez wsparcie opracowywania i wdrażania zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego oraz współpracy pomiędzy aktywnie działającymi lokalnymi partnerami publicznymi (samorządy, instytucje publiczne, itp.), społecznymi (organizacje pozarządowe) i gospodarczymi (przedsiębiorcy).

Leader I (1991-1993) był początkiem nowego podejścia do polityki rozwoju obszarów wiejskich, które opierało się na terytorialności, integracji oraz partnerstwie. Charakteryzował się dużym zaangażowaniem lokalnych społeczności, w szczególności w podejmowaniu działań zmierzających do większego zróżnicowania gospodarki obszarów wiejskich.

Leader II (1994-1999) pozwolił na zastosowanie podejścia wypracowanego podczas wdrażania Leader I w szerszym zakresie, ze szczególnym naciskiem na realizację projektów innowacyjnych oraz współpracę środowisk zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich. W realizację Leader II zaangażowane było około 50% obszarów wiejskich ówczesnej Wspólnoty. Znacznie większy udział niż podczas wdrażania Leader I miały również władze lokalne. W okresie realizacji Leader II wiele Lokalnych Grup Działania (LGD) nawiązało współpracę z lokalnymi partnerstwami z innych państw członkowskich.

Leader+ (2000-2006¹) stanowi kontynuację, ale również dalsze poszukiwanie i rozwijanie możliwości wykorzystania lokalnego charakteru inicjatywy Leader realizowanej w poprzednich edycjach programu.

Zamierzeniem inicjatywy Leader+ jest zachęcanie lokalnych społeczności do współpracy oraz pomoc w dostrzeżeniu, w perspektywie długookresowej, potencjału obszaru, który ta ludność zamieszkuje i gdzie prowadzi działalność. Inicjatywa ta zachęca do wspólnego opracowywania a następnie realizacji innowacyjnych zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego, celem osiągnięcia stałego poziomu rozwoju oraz zwiększenia konkurencyjności obszaru. Należy również podkreślić, iż fundamentalnym elementem inicjatywy Leader+ jest współpraca pomiędzy różnymi aktywnie działającymi partnerami, zarówno na obszarze funkcjonowania LGD, jak

---

¹ Okres programowania dla inicjatywy Leader+ określono na lata 2000-2006, jednak jest ona objęta regułą n+2. Podstawę prawną tej reguły stanowi art. 31 Rezolucji Ogólnej, a oznacza ona, że zobowiązanie KE ujęte w budżecie wspólnotowym w danym roku (roku n) powinny zostać „wyczerpane” wnioskami o płatność przekazywanymi KE przez AP do końca roku n+2. Tym samym KE automatycznie anuluje każdą część zobowiązania, która nie zostało uregulowana w drodze wpłaty na rachunek, lub dla której KE nie otrzymała wniosku o płatność do końca drugiego roku po roku dokonania zobowiązania (roku n+2).

również współpraca z innymi obszarami wiejskimi zarówno w tym samym kraju, jak również pomiędzy różnymi państwami członkowskimi oraz regionami spoza Wspólnoty.

Doświadczenia zdobyte przez kraje członkowskie UE w trakcie realizacji trzech edycji inicjatywy Leader pozwalają zauważyć wiele charakterystycznych dla tego typu podejścia cech, do których należą m.in.:

- mobilizacja lokalnych partnerów do wspólnego działania, a poprzez to współdecydowania o losie danego obszaru,
- upowszechnianie zdecentralizowanego, zintegrowanego i lokalnego podejścia do rozwoju obszaru,
- zachęcanie do podejmowania innowacyjnych, nowych dla danego obszaru rozwiązań,
- zachęcanie aktywnie działających partnerów lokalnych do wymiany doświadczeń, m.in. poprzez tworzenie tzw. sieci partnerstw,
- udzielanie wsparcia przedsięwzięciom różnej wielkości, również postrzeganych jako małe z globalnego punktu widzenia, ale mającym ogromne znaczenie dla rozwoju lokalnego.

2. Inicjatywa Wspólnotowa Leader+ (podstawy prawne)

Ogółem przepisy dla wszystkich inicjatyw Wspólnotowych zostały określone w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiającym przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych (tzw. Rezolucja Ogólna). Zgodnie z zapisami art. 21(1) tego rozporządzenia, Komisja Europejska (KE) określiła wytyczne dla inicjatywy Leader+ w postaci Zawiadomienia Komisji dla krajów członkowskich z dnia 14 kwietnia 2000 r. ustanawiającego wytyczne do inicjatywy Wspólnoty w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (Leader+), które formułuje podstawowe wymogi odnośnie inicjatywy, w tym jej cele, zakres oraz właściwy sposób realizacji.

2.1. Programowanie inicjatywy Leader+

W ramach jednego państwa członkowskiego może być wdrażany jeden krajowy lub kilka regionalnych programów Leader+. Za przygotowanie programu odpowiada kompetentny organ wyznaczony przez państwo członkowskie, z tym, że funkcja ta mogła być delegowana jednej instytucji o zasięgu ogólnokrajowym – w przypadku jednego programu dla całego kraju, lub kilku instytucjom regionalnym – w przypadku, gdy w ramach jednego państwa członkowskiego planowano wdrażać inicjatywę Leader+ poprzez kilka programów.

Do państwa członkowskiego należało również określenie, czy wybór LGD będzie następował w ramach jednego, czy też większej ilości naborów (konkursów).

Po opracowaniu programu, państwo członkowskie przedstawiało go KE w celu uzyskania akceptacji oraz przyznanie dofinansowania na jego realizację ze środków

unijnych (EFOiGR - Sekcja Orientacji). Możliwe było też ubieganie się o przyznanie tzw. dotacji globalnej².

Struktura programu opracowanego w celu wdrażania inicjatywy Leader+ musiała być zgodna z zapisami art. 19(3) Rezolucji Ogólnej i została sprecyzowana również w załączniku do zawiadomienia Komisji w sprawie Leader+.

Istotną część programu stanowiła analiza słabych i mocnych stron oraz wynikających z nich zagrożeń i możliwości dla obszaru, którego dotyczył program, jak również właściwe sprecyzowanie celów wdrażania inicjatywy i ich spójność z innymi przedsięwzięciami podejmowanymi lub planowanymi na obszarach wiejskich.

Po zatwierdzeniu programu przez KE (zgodnie z art. 35 zawiadomienia, KE miała 5 miesięcy na akceptację programu licząc od dnia przedłożenia programu przez państwo członkowskie), wyznaczony organ w kraju członkowskim zobowiązany był przygotować tzw. uzupełnienie programu (zgodnie z ww. art. w okresie 3 miesięcy licząc od dnia zatwierdzenia programu przez KE), które stanowiło część procedury programowania, ale nie podlegało zatwierdzeniu przez KE, a było jedynie do niej przesyłane w celach informacyjnych.

Zgodnie z wytycznymi KE, każdy program dla inicjatywy Leader+ musi w jasny sposób opisywać proces zarządzania środkami publicznymi oraz procedurę ich przepływu, począwszy od głównych etapów zachodzących na poziomie Wspólnoty, aż do etapu końcowego, czyli realizacji płatności na rzecz ostatecznego beneficjenta.

Cel oraz zakres pomocy finansowej przyznawanej w ramach inicjatywy Leader+, poza ogólnymi zapisami Rezolucji Ogólnej, wynika z opracowanej przez LGD zintegrowanej strategii rozwoju lokalnego. Należy jednak pamiętać, iż ze względu na pilotażowy charakter inicjatywy Leader+, mającej przede wszystkim służyć rozwojowi lokalnego potencjału obszarów wiejskich, inwestycje w infrastrukturę oraz inwestycje produkcyjne nie kwalifikują się do wsparcia w jej ramach.

Inicjatywa Wspólnotowa Leader+ jest finansowana wspólnie z budżetu państwa członkowskiego oraz z Sekcji Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR). Natomiast całkowity wkład Sekcji Orientacji EFOiGR jaki przewidziano na realizację inicjatywy w latach 2000-2006 wyniósł ponad 2 mld Euro³.

---

² Zgodnie z art. 9 lit. i) Rezolucji Ogólnej „dotacja globalna oznacza tę część pomocy, której wykonanie i zarządzanie może zostać powierzone jednemu lub kilku pośrednikom (...), w tym organom lokalnym, instytucjom rozwoju regionalnego lub organizacjom pozarządowym, i która jest wykorzystywana zasadniczo dla wspierania inicjatyw dotyczących rozwoju lokalnego”. W przypadku inicjatywy Leader+, KE mogła podjąć decyzję w sprawie zastosowania dotacji globalnej dla całości lub części pomocy. Decyzja ta była podejmowana przez państwo członkowskie w porozumieniu z KE lub przez organ zarządzający w porozumieniu z państwem członkowskim. Art. 27 ust. 1 Rezolucji Ogólnej określa również, że pośrednicy, którym powierzono wykonywanie lub zarządzanie częścią pomocy muszą: dostarczyć gwarancji wypłacalności oraz potwierdzenie kompetencji i doświadczenia w zakresie zarządzania administracyjnego i finansowego, mieć siedzibę lub być reprezentowani w danym regionie lub regionach, posiadać kilkuletnie doświadczenie w danej dziedzinie, działać w interesie publicznym i stosownie uwzględniać interesy społeczno - gospodarcze, na które bezpośrednio wpływa wykonywanie planowanych działań.

³ Wg cen z 1999 r.

Odnosnie wysokości środków unijnych w finansowaniu programów Leader+ zastosowanie miał art. 29 Rezolucji Ogólnej, który mówi, że udział Sekcji Orientacji EFOiGR może wynosić maksymalnie 75% całkowitych kosztów kwalifikowanych⁴ w regionach objętych Celem 1 i maksymalnie 50% w pozostałych obszarach.

Zgodnie z zawiadomieniem Komisji, do wsparcia w ramach inicjatywy Leader+ kwalifikują się wszystkie tereny wiejskie. Istotny był natomiast wymóg narzucony na kompetentny organ państwa członkowskiego, przygotowujący program, w postaci określenia takich procedur oraz kryteriów wyboru LGD, które zapewniałyby faktyczną konkurencję pomiędzy partnerstwami o uzyskanie dofinansowania na realizację zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego oraz pozwoliłyby na skoncentrowanie pomocy na najlepszych strategiach. Kryteria te musiały wynikać ze specyfiki obszarów kwalifikujących się do objęcia pomocą w ramach programu Leader+, ich uwarunkowań środowiskowych oraz celów, które zamierzano osiągnąć w wyniku wdrażania na danym obszarze programu Leader+.

Określone przez wyznaczony organ kryteria wyboru stanowiły nieodłączną część programu będącego przedmiotem konsultacji państwa z KE i miały komplementarny charakter w stosunku do kryteriów określonych w zawiadomieniu Komisji i wymienionych poniżej.

Należy jednak pamiętać, że wymieniona lista kryteriów oceny LGD nie stanowi zamkniętej listy i każde państwo członkowskie mogło stosować na poziomie programów dodatkowe kryteria wynikające ze specyfiki obszaru objętego programem.

Program Leader+ wymagał łącznego występowania następujących elementów:

- 1) Istnienie lokalnych grup partnerskich, czyli tzw. Lokalnych Grup Działania (LGD), które mogły ubiegać się o wsparcie w ramach programu Leader+;
- 2) LGD wymieniona w pkt. 1 opracowała zintegrowaną strategię rozwoju lokalnego mającą pilotażowy charakter, za której realizację brała odpowiedzialność po zaakceptowaniu jej przez kompetentny organ;
- 3) LGD wymieniona w pkt. 1 musiała być reprezentatywna i musiała składać się z przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego, którzy ponadto musieli stanowić przynajmniej 50% składu organu decyzyjnego LGD;
- 4) Przedstawiciele LGD musieli udowodnić, że są w stanie wspólnie opracować i zrealizować zintegrowaną strategię rozwoju lokalnego;
- 5) LGD musiała zagwarantować możliwość wykonania przez partnerów LGD, powierzonych im zadań;
- 6) Partnerzy LGD musieli pochodzić z obszaru objętego lokalną strategią oraz:
  - albo utworzyć wspólnie strukturę posiadającą osobowość prawną, która zapewniałaby odpowiednie funkcjonowanie grupy oraz właściwe zarządzanie środkami publicznymi,

---

⁴ Ust. 2 art. 29 rozporządzenia Rady nr 1260/1999 mówi, że „Wkład z funduszy zostaje obliczony w odniesieniu albo do całkowitego kosztu kwalifikowanego, albo całkowitego publicznego lub pokrewnego kwalifikującego się wydatku (krajowego, regionalnego lub lokalnego i wspólnotowego) w ramach każdej pomocy”.

- lub wybrać partnera, który posiadając odpowiednie doświadczenie i niezbędne zasoby, odpowiadałby za sprawy administracyjne LGD oraz zarządzanie środkami publicznymi przyznanymi LGD na realizację strategii;
- 7) Obszar objęty lokalną strategią musiał być spójny i musiał zapewniać występowanie niezbędnych do realizacji tej strategii zasobów ludzkich, finansowych oraz gospodarczych;
- 8) Liczba mieszkańców na obszarze LGD musiała mieścić się w granicach 10 tys.-100 tys. mieszkańców;
- 9) Gęstość zaludnienia na obszarze LGD nie mogła przekraczać 120 osób/km² i tylko w uzasadnionych przypadkach KE mogła udzielić derogacji w odniesieniu do tego kryterium⁵;
- 10) Strategia LGD musiała wykazywać komplementarność w stosunku do programów sektorowych realizowanych na danym obszarze.

Pilotażowy charakter opracowanych przez LGD strategii był oceniany pod względem wynikających z nich możliwości dla:

- powstania nowych produktów i usług, które odzwierciedlałyby specyfikę obszaru,
- stosowania nowych metod pozwalających na łączenie zasobów danego obszaru, w szczególności zasobów ludzkich, naturalnych i finansowych, co ułatwiałoby lepsze wykorzystanie miejscowego potencjału,
- łączenia różnych sektorów,
- wykorzystania oryginalnych form organizacji i zaangażowania społeczności lokalnej w proces decyzyjny oraz w realizację strategii.

Ponadto, pilotażowy aspekt działań planowanych do realizacji w ramach strategii nie powinien ograniczać się jedynie do działań typu Leader. Strategia powinna wykazywać możliwość „przenoszenia” proponowanych metod na inne obszary np. poprzez działania wynikające z uczestniczenia w sieci partnerstw.

2.2. Zakres działania inicjatywy Leader+

Przedsięwzięcia realizowane w ramach programów Leader+ skupiają się wokół trzech działań, tj.:

- 1) Wsparcie zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego mających pilotażowy charakter i bazujących na oddolnym podejściu do rozwoju obszarów wiejskich oraz współpracy lokalnych partnerów;
- 2) Wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej;
- 3) Tworzenie sieci obszarów wiejskich, w tym podmiotów zaangażowanych w rozwój obszarów wiejskich, niezależnie od tego czy uczestniczą w realizacji programów Leader+, czy też nie.

2.2.1. Działanie 1 - wsparcie zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego

---

⁵ W odniesieniu do realizowanego w Polsce działania 2.7. SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006”, KE zgodziła się na zwiększenie gęstości zaludnienia na obszarze objętym Zintegrowaną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW) do 150 osób/km², z jednoczesnym wykluczeniem z obszaru realizacji strategii miast powyżej 20 tys. osób.

Działanie to polega na udzielaniu wsparcia terenom wiejskim, które wykazują zainteresowanie oraz posiadają możliwość opracowania i realizacji strategii rozwoju lokalnego, która ma wspierać innowacyjne i partnerskie przedsięwzięcia bazujące na specyfice danego obszaru, np. występujących zasobach historycznych, kulturowych, przyrodniczych, itd. Zintegrowana strategia rozwoju lokalnego jest wdrażana przez grupę partnerów (LGD) będących przedstawicielami aktywnie działających na danym obszarze podmiotów społecznych, gospodarczych i publicznych. Istotne jest, aby członkowie LGD pochodzili z danego obszaru, reprezentowali różne sektory i środowiska oraz aby posiadali wiedzę i umiejętności niezbędne do skutecznej realizacji strategii.

Mając na uwadze potencjał obszarów wiejskich, ale także ograniczenia występujące w procesie rozwoju tych terenów określono następujące priorytety dla programów Leader+:

- zastosowanie nowych informacji know-how i nowych technologii w celu zwiększenia konkurencyjności produktów i usług obszarów wiejskich,
- poprawa jakości życia na obszarach wiejskich,
- podnoszenie wartości lokalnych produktów, w szczególności przez ułatwianie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków dzięki podejmowaniu wspólnych działań,
- najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych, w tym podnoszenie wartości obszarów zainteresowania Wspólnoty wybranych w ramach programu Natura 2000.

2.2.2. Działanie 2 – wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

W ramach tego działania wspierane są projekty współpracy międzyregionalnej oraz międzynarodowej. Projekty te polegają na podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć pomiędzy LGD działającymi na obszarach wiejskich w tym samym kraju członkowski (współpraca międzyregionalna) lub w różnych krajach członkowskich (współpraca międzynarodowa). Możliwa jest również współpraca pomiędzy LGD realizującą strategię rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy Leader+ oraz inną grupą lokalnych podmiotów z kraju członkowskiego jak i spoza Wspólnoty, ale działającą na zasadach podobnych do LGD i której celem jest wspieranie rozwoju obszarów wiejskich. W takiej sytuacji dofinansowaniem w ramach inicjatywy Leader+ mogą być objęte jedynie wydatki związane z udziałem w projekcie LGD wybranej w ramach tej inicjatywy⁶.

Projekty współpracy muszą być zgodne z tematem priorytetowym określonym przez LGD w zintegrowanej strategii rozwoju lokalnego i muszą wykazywać rzeczywistą wartość dodaną dla zaangażowanych w realizację projektu obszarów, tzn. nie mogą opierać się jedynie na wymianie doświadczeń, ale muszą zakładać realizację wspólnego przedsięwzięcia, a jeśli to możliwe, również utworzenie wspólnej struktury przez partnerów projektu.

---

⁶ Wyjątkiem są wydatki poniesione na przygotowanie projektu współpracy, które kwalifikują się do wsparcia bez względu na obszar, na którym zostały poniesione.

2.2.3. Działanie 3 – tworzenie sieci obszarów wiejskich

Za organizację krajowej sieci obszarów wiejskich (tzw. krajowej sieci Leader+) odpowiada każde, realizujący program Leader+, państwo członkowskie, które określa wysokość środków niezbędnych do zaplanowania i wdrożenia struktury sieci.

Do zadań krajowej sieci Leader+ należy m.in.:

- wymiana i przekazywanie doświadczeń,
- stymulowanie i nawiązywanie współpracy pomiędzy obszarami wiejskimi,
- zapewnianie dostępu do informacji,
- formułowanie wniosków w zakresie rozwoju obszarów wiejskich.

Do uczestnictwa w krajowej sieci Leader+ zobowiązani są wszyscy beneficjenci programów Leader+, którzy w ramach tej sieci udostępniają informacje w zakresie przeprowadzonych, realizowanych oraz planowanych działań, w tym projektów współpracy.

Wskazane jest również, aby państwo członkowskie zaprosiło do współpracy w ramach sieci inne podmioty działające na obszarach wiejskich, ale nie korzystające z dofinansowania w ramach inicjatywy Leader+.

Ponadto, poza krajowymi sieciami Leader+, na poziomie Wspólnoty funkcjonuje tzw. Obserwatorium obszarów wiejskich, za którego funkcjonowanie odpowiada KE. Celem obserwatorium jest m.in.

- gromadzenie, opracowywanie oraz rozpowszechnianie informacji na temat dostępnych środków i działań Wspólnotowych,
- propagowanie dobrych praktyk rozwoju lokalnego,
- przekazywanie informacji lokalnym działaczom,
- pomoc w zapewnieniu właściwego funkcjonowania zaangażowanej w rozwój obszarów wiejskich administracji na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym,
- sporządzanie raportów dotyczących realizacji programów Leader+ przez poszczególne kraje członkowskie, w tym mierzenie rezultatów wykorzystania inicjatywy.

Obserwatorium stanowi również miejsce spotkań beneficjentów inicjatywy Leader+.

2.3. Cechy inicjatywy Leader

Inicjatywa Leader+, jak również wcześniej realizowane inicjatywy: Leader I oraz Leader II, wyraźnie zarysowały siedem charakterystycznych cech, które stanowią trzon wszystkich działań typu Leader. Te cechy to:

- partnerstwo
- terytorialne/lokalne podejście
- oddolne podejście
- zintegrowane podejście
- innowacyjność
- budowanie sieci i współpraca
- lokalne finansowanie i zarządzanie

Ww. cechy identyfikują wszystkie działania podejmowane w ramach podejścia Leader i zostały określone przez Komisję jako niezbędne elementy również dla podejścia

Leader na lata 2007-2013 (art. 61 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)). W związku z tym ich szczegółowy opis został umieszczony w podrozdziale 4.6 „Cechy podejścia Leader”.

3. Od inicjatywy Leader do idei osi Leader na lata 2007-2013

Od momentu zastosowania po raz pierwszy podejścia Leader w 1991 roku, stało się ono znaną i efektywną metodą pobudzania aktywności lokalnych społeczności oraz ich zaangażowania w poszukiwanie i wykorzystanie potencjału drzemącego w obszarach wiejskich, zarówno w krajach członkowskich UE jak i poza nią. Każda kolejna edycja inicjatywy Leader ewaluowała i była udoskonalana, tak aby docierać do możliwie największej liczby działaczy obszarów wiejskich i spełniać ich oczekiwania mając na uwadze różnorodność tych obszarów, a co za tym idzie również szeroki wachlarz występujących tam potrzeb.

Od 1991 roku znacznie zwiększył się obszar, na którym jest wykorzystywane podejście Leader, wzrosła liczba LGD oraz budżet UE skierowany na realizację działań typu Leader. W konsekwencji, podejście Leader zachęcając lokalnych partnerów do wspólnego opracowywania oraz wdrażania strategii rozwoju lokalnego, stało się integralną częścią polityki rozwoju obszarów wiejskich. Dlatego też w okresie programowania 2007-2013 podejście Leader nie jest już osobną inicjatywą realizowaną przez samodzielne programy Leader+ z osobnym finansowaniem określonym przez UE, ale zostało włączone do głównego nurtu krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich, jako jedna z czterech priorytetowych osi i będzie finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Właściwe organy wyznaczone przez każde państwo członkowskie na szczeblu krajowym lub regionalnym, w ramach środków przyznanych na realizację krajowych lub regionalnych programów rozwoju obszarów wiejskich, określają budżet na realizację osi Leader, uwzględniający wytyczne KE w tym zakresie.

Należy jednak zaznaczyć, iż w dalszym ciągu w podejściu Leader pokłada się duże nadzieje odnośnie jego roli w propagowaniu innowacyjnego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich oraz zachęcaniu do współpracy sektora prywatnego i publicznego. Z tego względu należy zapewnić przeniesienie do programów rozwoju obszarów wiejskich, zawierających oś Leader, podstawowych zasad podejścia Leader oraz zdefiniować lokalne grupy działania i przedsięwzięcia, na rzecz których należy udzielić wsparcia, w tym funkcjonowanie partnerstwa, wdrażanie lokalnych strategii rozwoju oraz projektów współpracy, jak również budowanie sieci kontaktów i zdobywanie umiejętności.

Należy również pamiętać o tym, że większość państw członkowskich, w początkowym okresie realizacji osi 4 – Leader, tj. do końca 2008 r., będzie jednocześnie kontynuowała działania związane z realizacją inicjatywy Leader+.

4. Oś Leader (podstawy prawne)

Podstawowym dokumentem określającym ramy prawne dla wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich jest rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Zgodnie z zapisami art. 91 tego rozporządzenia, KE określiła szczegółowe przepisy wykonawcze do rozporządzenia w postaci rozporządzenia Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Ponadto, przy opracowywaniu oraz realizacji programów rozwoju obszarów wiejskich obowiązują następujące dokumenty unijne:

- decyzja Rady z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007–2013);
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 1320/2006 z dnia 5 września 2006 r. ustanawiające zasady przejścia do systemu wsparcia rozwoju obszarów wiejskich określonego w rozporządzeniu Rady (WE) nr 1698/2005;
- rozporządzenie Rady (WE) nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej;
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 885/2006 z dnia 21 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1290/2005 w zakresie akredytacji agencji płatniczych i innych jednostek, jak również rozliczenia rachunków EFGR i EFRROW;
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 1975/2006 z dnia 7 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w zakresie wprowadzenia procedur kontroli, jak również wzajemnej zgodności w odniesieniu do środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich;
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 1978/2006 z dnia 22 grudnia 2006 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 448/2001 w zakresie informowania o procedurze anulowania oraz ponownego wykorzystania anulowanych funduszy;

4.1. Przygotowanie programów rozwoju obszarów wiejskich

Zgodnie z rozporządzeniem Rady nr 1698/2005, każde państwo członkowskie, w oparciu o strategiczne wytyczne Wspólnoty, przygotowuje krajowy plan strategiczny (KPS). Proces ten powinien uwzględniać rozwiązania instytucjonalne państw członkowskich oraz odbywać się we współpracy z partnerami, o których mowa w art. 6 ust. 1 ww. rozporządzenia⁷. KPS powinien być przygotowywany w bliskiej

⁷ Art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1698/2005 brzmi: „Pomoc z EFRROW jest wdrażana w drodze ścisłych konsultacji (zwanych dalej „partnerstwem”) pomiędzy Komisją i państwem członkowskim oraz władzami i podmiotami wyznaczonymi przez państwo członkowskie na mocy przepisów i praktyk krajowych, w tym z: a) właściwymi władzami regionalnymi, lokalnymi i innymi władzami publicznymi; b) partnerami gospodarczymi i społecznymi; c) innymi odpowiednimi podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie, organizacjami pozarządowymi, w tym organizacjami zajmującymi się

współpracy z KE, której jest wysyłany przed przedłożeniem przez państwo członkowskie programu rozwoju obszarów wiejskich.

KPS powinien określać priorytety działania EFRROW w odniesieniu do potrzeb państwa członkowskiego oraz regionów, uwzględniając strategiczne wytyczne Wspólnoty, ich szczegółowe cele, wkład EFRROW oraz inne środki finansowe. KPS powinien również zapewniać, że pomoc wspólnotowa dla rozwoju obszarów wiejskich jest spójna ze strategicznymi wytycznymi Wspólnoty oraz że wszystkie priorytety wspólnotowe, krajowe i regionalne są koordynowane.

KPS stanowi podstawę odniesienia dla przygotowania programów rozwoju obszarów wiejskich finansowanych ze środków EFRROW, poprzez które plan ten jest wdrażany. Każde państwo członkowskie może przygotować i przedłożyć do zatwierdzenia KE jeden program krajowy lub programy regionalne. W drugim przypadku, kraj może również przygotować ogólne ramy programowe dla wszystkich programów regionalnych przygotowanych dla danego państwa. Zakres programów określa art. 16 rozporządzenia Rady nr 1698/2005.

Zarówno KPS, jak i każdy program rozwoju obszarów wiejskich obejmuje okres pomiędzy 1 stycznia 2007 r. a 31 grudnia 2013 r.

Zgodnie z art. 4 ust 1 rozporządzenia Komisji nr 1974/2006, KE zatwierdza programy rozwoju obszarów wiejskich przedłożone przez państwa członkowskie w terminie nie przekraczającym sześciu miesięcy licząc od dnia otrzymania programów przez Komisję⁸. Wymaganą zawartość programów określono w załączniku do ww. rozporządzenia.

Art. 25 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1698/2005 mówi również o tym, że po przyjęciu programu rozwoju obszarów wiejskich, KE przekazuje państwu członkowskiemu pojedynczą wstępną płatność dla danego programu. Finansowanie to stanowi 7 % wkładu EFRROW w dany program i może być rozdzielone na dwa lata budżetowe, w zależności od środków dostępnych w budżecie.

4.2. Programy rozwoju obszarów wiejskich a Oś Leader

Rozporządzenie Rady nr 1698/2005 określa cztery priorytetowe osie, poprzez które będą wdrażane programy rozwoju obszarów wiejskich. Tymi osiami są:

Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego

Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i terenów wiejskich

Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej

---

zagadnieniami z zakresu środowiska naturalnego, oraz podmiotami odpowiedzialnymi za promowanie równości mężczyzn i kobiet. Państwo Członkowskie wyznacza najbardziej reprezentatywnych partnerów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym oraz w sferze gospodarczej, społecznej, środowiska naturalnego lub innej (zwanym dalej „partnerami”). Państwo członkowskie stwarza warunki dla szerokiego i skutecznego zaangażowania wszystkich odpowiednich podmiotów, zgodnie z przepisami i praktykami krajowymi, biorąc pod uwagę potrzebę promowania równości mężczyzn i kobiet, oraz zrównoważonego rozwoju poprzez integrację wymogów w zakresie ochrony i poprawy środowiska naturalnego”.

⁸ Procedurę zatwierdzania programów rozwoju obszarów wiejskich określa art. 90 ust 2 rozporządzenia Rady nr 1698/2005.

Oś 4: Leader.

Osie 1-3 mają charakter sektorowy i będą realizowane poprzez szereg działań wybranych przez każde państwo członkowskie spośród listy określonej dla każdej z osi w rozporządzeniu Rady nr 1698/2005. Natomiast zgodnie ze strategicznymi wytycznymi Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich, środki przeznaczone na oś 4 - Leader powinny wspierać priorytety osi 1 i 2, a w szczególności osi 3⁹, ale również odgrywać ważną rolę w horyzontalnym priorytecie poprawy zarządzania i mobilizacji wewnętrznego potencjału rozwojowego obszarów wiejskich.

W ramach środków pochodzących z EFRROW przyznanych na realizację każdego programu rozwoju obszarów wiejskich, przynajmniej 5% powinno być zarezerwowane na realizację osi 4. Kraje członkowskie, które przystąpiły do Wspólnoty z dniem 1 maja 2004 r., mogą dążyć do osiągnięcia tej wartości stopniowo przez cały okres programowania, tak aby średnio w okresie 2007-2013 co najmniej 2,5% całkowitego wkładu EFRROW zostało przeznaczone na realizację osi 4. Natomiast stosunek środków z EFRROW do publicznych środków krajowych, w przypadku osi 4, nie może przewyższać 80%.

4.3. Realizacja podejścia Leader

W ramach programów rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013 podejściem Leader mogą być objęte wszystkie obszary wiejskie kwalifikujące się do wsparcia w ramach tego podejścia w danym państwie lub tylko część tych obszarów. Taka polityka wymaga jednak od organu odpowiedzialnego za przygotowanie programu na poziomie krajowym lub regionalnym, odpowiedniego sformułowania i dostosowania kryteriów wyboru LGD do specyfiki obszaru.

Podobnie jak było w przypadku wyboru LGD w ramach inicjatywy Leader+, tak również procedury dotyczące wyboru LGD w ramach osi 4 muszą zapewnić wszystkim obszarom wiejskim kwalifikującym się do wsparcia w ramach danego programu równe szanse oraz rzeczywistą konkurencję pomiędzy lokalnymi partnerstwami ubiegającymi się o uzyskanie dofinansowania na realizację opracowanych przez siebie lokalnych strategii rozwoju. W związku z tym, państwo członkowskie powinno dołożyć wszelkich starań, aby informacja na temat możliwości podejścia Leader oraz procesu wyboru LGD była dostępna dla wszystkich zainteresowanych podmiotów.

Każde państwo członkowskie jest zobowiązane do przeprowadzenia procedury wyboru LGD w okresie dwóch lat od zatwierdzenia programu rozwoju obszarów wiejskich przez Komisję. Dopuszcza się również możliwość przeprowadzenia, w niezbyt długim odstępie czasu od pierwszego naboru LGD, drugiego naboru, co odnosi się przede wszystkim do obszarów, na których nie realizowano wcześniej działań typu Leader, gdyż tereny te mogą potrzebować dłuższego okresu na przygotowanie się i spełnienie wymogów niezbędnych do ubiegania się o wsparcie w

---

⁹ W strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007-2013) z dnia 20 lutego 2006 r., ogólny priorytet podejścia Leader określono jako budowanie lokalnych zdolności zatrudnienia i różnicowania, co jest najbardziej zbliżone do celu osi 3.

ramach podejścia Leader. Jednakże przy określaniu terminu przeprowadzenia drugiego wyboru LGD należy wziąć pod uwagę dotychczasowe doświadczenia z wdrażania działań typu Leader, które dowodzą, iż rozwój lokalny oraz budowanie zdolności to działania długookresowe i dopiero po kilku latach od rozpoczęcia realizacji lokalnych strategii rozwoju, LGD zaczynają osiągać zauważalne rezultaty swojego funkcjonowania.

Informacja na temat planowanego czasu przeprowadzenia procedury wyboru LGD powinna znajdować się w każdym programie rozwoju obszarów wiejskich.

Wyboru LGD w ramach danego programu dokonuje kompetentny organ wyznaczony przez państwo członkowskie. Jednakże procedura wyboru LGD w państwach, w których przewidziano jeden program rozwoju obszarów wiejskich może przewidywać wybór LGD na poziomie regionalnym. Uzasadnieniem dla przeprowadzenia wyboru LGD na poziomie niższym niż krajowy jest posiadanie przez odpowiednio przygotowane podmioty regionalne lepszej informacji na temat danego obszaru, jego potencjału i potrzeb. W konsekwencji władze regionalne, uczestniczące w procesie informowania o możliwościach podejścia Leader w danym regionie, posiadają niezbędną wiedzę do właściwej oceny lokalnych strategii rozwoju przedłożonych przez LGD pochodzące z danego obszaru.

Niezależnie jednak od tego, czy wybór LGD następuje na poziomie krajowym, czy regionalnym, kryteria stosowane przy wyborze partnerstw w ramach danego programu muszą być takie same. Kryteria te powinny umożliwiać ocenę:

- partnerstwa, czyli LGD, ubiegającej się o wsparcie (w tym: reprezentatywność partnerstwa, skład ciała decyzyjnego grupy, możliwość wdrożenia opracowanej strategii, zdolności administracyjne grupy);
- lokalnej strategii rozwoju (w tym: lokalny charakter strategii, zamiar upowszechniania oddolnej inicjatywy z mocą decyzyjną po stronie LGD, możliwość realizacji projektów wielosektorowych angażujących wielu lokalnych partnerów oraz przedsięwzięć innowacyjnych, zamiar nawiązania lub kontynuacji współpracy z innymi lokalnymi partnerstwami, zamiar realizacji projektów współpracy - obowiązkowo w przypadku państw członkowskich dawnej „15”, powiązania z innymi programami wspierającymi przedsięwzięcia związane z rozwojem obszarów wiejskich¹⁰);
- obszaru objętego strategią (w tym: spójność obszaru pod względem geograficznym, gospodarczym i społecznym, zdefiniowanie możliwości i potrzeb obszaru, liczba ludności objęta strategią z uwzględnieniem dwóch aspektów tj. większe terytorium może przyczynić się do „oszczędności” kosztów, natomiast mniejsze terytorium ułatwia dotarcie do lokalnych społeczności¹¹).

---

¹⁰ Zgodnie z wytycznymi Komisji, LGD, które planują wdrażać zarówno projekty finansowane z EFRROW, jak i z innych środków unijnych (np. z Europejskiego Funduszu Rybackiego jako tzw. grupy działania), muszą zapewnić w ramach każdego funduszu: funkcjonowanie oddzielnych partnerstw odpowiedzialnych za wykorzystanie środków, posiadanie oddzielnych strategii, osobnych komitetów decydujących o realizowanych przedsięwzięciach oraz osobnej księgowości.

¹¹ Zgodnie z wytycznymi Komisji, każde państwo członkowskie powinno znaleźć racjonalny balans pomiędzy dwoma wymienionymi aspektami, z uwzględnieniem określonego w art. 37 (3) rozporządzenia Komisji nr 1974/2006 kryterium odnośnie liczby mieszkańców na obszarze realizacji lokalnej strategii rozwoju.

4.4. Zakres działania osi Leader

Środki wydzielone w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich na oś 4 – Leader mogą być przeznaczone na realizację trzech działań, tj.:

- Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju;
- Wdrażanie projektów współpracy;
- Funkcjonowanie lokalnych grup działania (LGD) – nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące LGD.

4.4.1. Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju

Jak wspomniano wcześniej, lokalne strategie rozwoju, opracowane przez LGD i zatwierdzone przez kompetentne organy krajowe lub regionalne, powinny przyczyniać się do osiągnięcia celów przynajmniej jednej z pozostałych trzech osi (poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego, poprawa środowiska naturalnego i terenów wiejskich oraz jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej). Zgodnie z art. 64 rozporządzenia Rady nr 1698/2005, w odniesieniu do wspieranych w ramach lokalnych strategii rozwoju projektów, które odpowiadają określonej w rozporządzeniu liście działań dla poszczególnych osi, stosuje się przepisy rozporządzenia określone dla tych działań. Jednakże w ramach realizacji lokalnych strategii rozwoju wsparcie może być udzielane również na realizację projektów niekwalifikujących się w ramach wymienionych w rozporządzeniu działań, ale których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów poszczególnych osi.

Wybrane działania mogą albo być wdrażane wyłącznie poprzez oś Leader, lub ten system oddolnej realizacji działań może stanowić dodatkowy system wdrażania wobec procedury ogólnej, w której wyborę projektów dokonuje kompetentny organ krajowy lub regionalny.

LGD dokonując wyboru projektów do realizacji musi respektować kryteria wyboru projektów oraz ogólne zasady kwalifikowalności wydatków ustalone na poziomie programu rozwoju obszarów wiejskich¹². Ponadto każda lokalna strategia rozwoju powinna określać kryteria wyboru projektów przez LGD, które byłyby zatwierdzane przez kompetentne organy krajowe lub regionalne w procesie wyboru LGD. Kryteria te powinny uwzględniać priorytety działań i cele określone w strategii oraz wynikać ze specyfiki obszaru.

Należy również pamiętać o wymogach nieodnoszących się do poszczególnych działań, ale mających charakter horyzontalny, jak chociażby zastosowanie zasad dotyczących pomocy państwa, które określono w art. 88 rozporządzenia Rady nr 1698/2005.

---

¹² Wymóg określenia zasad kwalifikowalności wydatków na poziomie programu narzuca na organy odpowiedzialne za przygotowanie programów rozwoju obszarów wiejskich art. 71(3) rozporządzenia Rady nr 1698/2005.

4.4.2. Wdrażanie projektów współpracy

Działanie to obejmuje realizację projektów współpracy pomiędzy LGD w ramach jednego lub różnych państw członkowskich. Dopuszcza się również realizację projektów współpracy pomiędzy LGD wybranymi w ramach osi 4 – Leader oraz:

- innymi grupami lokalnych podmiotów w ramach tego samego państwa członkowskiego,
- innymi grupami lokalnych podmiotów w ramach różnych państw członkowskich,
- innymi grupami lokalnych podmiotów z krajów spoza Wspólnoty.

Jednakże grupy uczestniczące w projekcie współpracy, a niebędące LGD wybranymi w ramach osi 4 – Leader, muszą aktywnie zajmować się zagadnieniami rozwoju obszarów wiejskich.

Kosztem kwalifikowalnym projektu współpracy są jedynie wydatki poniesione przez LGD realizujące lokalne strategie rozwoju wybrane w ramach osi 4 – Leader. Wydatki poniesione przez innych partnerów w wyniku ich uczestnictwa w projekcie nie stanowią kosztu kwalifikowalnego projektu. Wyjątek stanowią wydatki poniesione na: techniczne przygotowanie projektu, w tym koordynację zadań niezbędnych do wdrożenia projektu tj. spotkanie partnerów, czy funkcjonowanie wspólnych struktur, które kwalifikują się do wsparcia ze środków EFRROW. Należy również pamiętać, że zgodnie z art. 68(2) rozporządzenia Rady nr 1698/2005, pomoc techniczna dla współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej kwalifikuje się do wsparcia w ramach krajowej sieci obszarów wiejskich, której utworzenie i funkcjonowanie jest finansowane ze środków pomocy technicznej.

W ramach działania „wdrażanie projektów współpracy” pomoc jest przyznawana LGD na realizację projektów współpracy:

- zawartych w lokalnej strategii rozwoju, które są zatwierdzone przez kompetentny organ krajowy lub regionalny i na tej podstawie realizowane;
- nieuwzględnionych w lokalnej strategii rozwoju opracowanej i realizowanej przez LGD, ale zgodnych z jej celami, które są wybierane do realizacji przez kompetentny organ krajowy lub regionalny wg procedury określonej przez ten organ, z tym, że złożenie takiego projektu współpracy przez LGD może nastąpić najpóźniej 31.12.2013 r.

KE zaleca, aby w państwach członkowskich dawnej „15” przy wyborze LGD preferowano te, które w opracowanej przez siebie strategii przewidywały realizację projektów współpracy.

Wymagania KE odnośnie realizacji projektów współpracy to m.in.:

- wymóg, aby przynajmniej jeden spośród partnerów biorących udział w projekcie był LGD wybraną w ramach realizacji osi 4;
- konieczność wyznaczenia spośród partnerów projektu LGD koordynującej działania podejmowane w ramach realizacji projektu, która to grupa będzie odpowiedzialna za realizację projektu;
- wymóg zgodności projektu z tematem priorytetowym określonym przez LGD w lokalnej strategii rozwoju;
- wymóg, aby w ramach projektu partnerzy zrealizowali wspólne przedsięwzięcie, celem projektu nie może być jedynie wymiana doświadczeń.

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia z realizacji projektów współpracy i mając na względzie maksymalne szanse na powodzenie takich projektów, KE zaleca, aby zawarcie porozumienia o realizacji projektu pomiędzy partnerami poprzedzał etap przygotowania projektu. Celem takiego etapu „wstępnego” jest m.in. wybór odpowiednich partnerów współpracy, a wydatki poniesione w ramach przygotowania projektu stanowią jego koszt kwalifikowany.

Na państwie członkowskim spoczywa obowiązek informowania KE o zatwierdzonych do realizacji projektach współpracy międzynarodowej.

W wytycznych KE dla działania „wdrażanie projektów współpracy” określono również standardową procedurę zatwierdzania projektów współpracy międzynarodowej, w których uczestniczy więcej niż jedno państwo członkowskie. Procedura ta powinna składać się z następujących etapów:

Etap 1: LGD, która zamierza uczestniczyć w realizacji projektu współpracy przedstawia wniosek o zatwierdzenie (jeśli LGD wybiera projekty i umieściła je w swojej lokalnej strategii rozwoju) lub o wybór (jeśli projekt nie został uwzględniony w strategii LGD) projektu współpracy do właściwego organu na poziomie krajowym lub regionalnym. Instytucja ta może udzielić warunkowego zatwierdzenia projektu pod warunkiem, że pozostali partnerzy uzyskają zgodę na swoje uczestnictwo w tym projekcie od właściwego organu w swoim państwie członkowskim w ciągu kolejnych 6-9 miesięcy.

Etap 2: Właściwy organ w państwie członkowskim (IZ/AP) powinien powiadomić KE o zatwierdzonym do realizacji projekcie współpracy używając specjalnego formularza wymiany informacji.

Etap 3: KE po otrzymaniu zawiadomienia, informuje o projekcie inne zainteresowane organy. Podobnie po otrzymaniu informacji od pozostałych właściwych organów o zatwierdzeniu tego samego projektu, KE uaktualnia formularz wymiany informacji i zawiadamia pozostałe właściwe organy.

4.4.3. Funkcjonowanie lokalnych grup działania (LGD) – nabywanie umiejętności, aktywizacja i koszty bieżące LGD

Pomoc przyznawana LGD w ramach tego działania może dotyczyć w szczególności:

- badań nad obszarem LGD;
- środków w celu zapewnienia informacji na temat obszaru i lokalnej strategii rozwoju;
- szkoleń kadr biorących udział w przygotowywaniu i wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju¹³;
- wydarzeń o charakterze promocyjnym oraz szkoleń lokalnych liderów;
- realizowania przez partnerstwa prywatno-publiczne, inne niż wdrażające działania typu Leader, lokalnej strategii mającej cele zbliżone do celów osi 3;

¹³ Zgodnie z art. 68(2) rozporządzenia Rady nr 1698/2005, przygotowanie programów szkoleniowych dla nowopowstałych LGD kwalifikuje się do wsparcia w ramach krajowej sieci obszarów wiejskich, której utworzenie i funkcjonowanie jest finansowane ze środków pomocy technicznej.

- kosztów bieżących LGD, związanych z funkcjonowaniem partnerstwa, które kwalifikują się do wsparcia wspólnotowego w granicach 20% całkowitych wydatków publicznych związanych z realizacją lokalnych strategii rozwoju.

Wydatki ponoszone w ramach wdrażania działania „funkcjonowanie lokalnych grup działania” muszą być realizowane stopniowo, do wysokości kwot w ramach osi 4, które przyczyniają się do osiągnięcia celów osi 1, 2 i 3.

Ważnym aspektem działań typu Leader, często decydującym o powodzeniu partnerstwa w dłuższym okresie czasu, jest również zapewnienie w ramach finansowania realizacji strategii wkładu ze środków lokalnych.

Regulacje unijne nie określają bezpośrednio możliwości wypłaty zaliczek na rzecz LGD. Można jednak wnioskować, iż część pojedynczej wstępnej płatności przyznanej państwu członkowskiemu przez KE po przyjęciu programu rozwoju obszarów wiejskich, o której mowa w art. 25 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1698/2005, może być przeznaczona na ten cel. Stosowanie takiej praktyki przyczyniłoby się do zapewnienia płynności finansowej LGD, jednak wymaga ustanowienia odpowiednich zabezpieczeń, w postaci np. gwarancji bankowej.

4.5. Kompetencje LGD

Doświadczenia z dotychczasowej realizacji inicjatywy Leader pokazują, że znaczącą rolę w sukcesie jakiej odniosła ta koncepcja odegrało umiejscowienie procesu podejmowania decyzji na poziomie lokalnym. Dlatego też większość działań podejmowanych w ramach realizacji osi Leader powinno mieć miejsce, o ile to możliwe, właśnie na tym poziomie.

Jednakże możliwość umiejscowienia niektórych procesów na poziomie lokalnym zależy do stopnia samodzielności LGD, co dotyczy chociażby realizacji płatności na rzecz ostatecznych beneficjentów.

Dlatego też dopuszcza się dwa rozwiązania odnośnie obsługi finansowej ostatecznych beneficjentów korzystających z dofinansowania w ramach podejścia Leader:

- 1) LGD dokonuje tylko wyboru projektów do realizacji w ramach lokalnej strategii rozwoju.

Przy takiej roli LGD, sprawdza ona jedynie kwalifikowalność projektu, którego dotyczy wniosek o pomoc pod względem zgodności z lokalną strategią rozwoju, za której realizację odpowiada. Umiejscowienie tego etapu oceny wniosku na poziomie LGD pozwala zachować oddolny charakter podejścia Leader. Natomiast weryfikacji wniosku o pomoc (w tym również pod względem jego jakości oraz możliwości realizacji) oraz wniosku o płatność dokonuje AP lub IZ lub inny podmiot publiczny, któremu delegowano tę funkcję. Przy zastosowaniu takiego rozwiązania, płatności na rzecz ostatecznego beneficjenta dokonuje AP.

- 2) LGD zarówno wybiera projekty do realizacji w ramach lokalnej strategii rozwoju, jak i weryfikuje wnioski o płatność oraz (1) odpowiada za realizację płatności na rzecz ostatecznego beneficjenta lub (2) przekazuje zlecenie płatności do IZ i AP.

Przy zastosowaniu tego rozwiązania, istnieją dwie drogi weryfikacji wniosków o płatność oraz realizacji płatności na rzecz ostatecznego beneficjenta:

- a) LGD bezpośrednio odpowiada za ocenę realizacji projektu, a płatność jest realizowana w systemie dotacji globalnej, z tym że dotacja ta może być zarządzany przez LGD lub instytucję partnerską LGD lub instytucję działającą niezależnie od LGD.

Przy zastosowaniu systemu dotacji globalnej szczególnie ważne jest, aby zapewniona była niezawodna koordynacja zarządzania przepływami finansowymi.

Przy zastosowaniu tego systemu po stronie AP leży pełna odpowiedzialność za zgodność z prawem dokonywanych transakcji i ich regularność, w tym również troska o interes finansowy Wspólnoty, jak również o to, aby wydatki deklarowane Komisji były właściwe, a przygotowane rachunki poprawne.

LGD stosuje natomiast listę kontrolną kwalifikowalności przygotowaną przez AP zgodnie z odpowiednimi regulacjami finansowymi. LGD jest zobowiązana do przechowywania wypełnionych list wraz z innymi dokumentami dotyczącymi zrealizowanych w ramach strategii projektów przez okres wynikający z odpowiednich przepisów.

- b) Płatności na rzecz ostatecznego beneficjenta dokonuje AP. Beneficjent składa wniosek o płatność w LGD, która po weryfikacji informuje AP o możliwości wypłaty dofinansowania na rzecz beneficjenta (zlecenie płatności). Istnieje również możliwość, aby beneficjent składał wniosek o płatność bezpośrednio w AP, a do LGD przysyłał jedynie kopię wniosku. Po weryfikacji wniosku o płatność, AP dokonuje płatności na rzecz beneficjenta, o czym informuje LGD.

Niezależnie od tego, które z ww. rozwiązań jest stosowane przez państwo członkowskie, należy pamiętać, że zgodnie z pkt. 1 załącznika do rozporządzenia Komisji (WE) nr 885/2006 z dnia 21 czerwca 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1290/2005 w zakresie akredytacji agencji płatniczych i innych jednostek, jak również rozliczenia rachunków EFOR i EFRROW, do zadań AP należy: kontrola, zatwierdzenie, realizacja oraz księgowanie płatności. Dalsza część wymienionego załącznika mówi o tym, że aby jakiegokolwiek z zadań agencji płatniczej mogło być delegowane do innego organu na mocy art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rady nr 1290/2005 m.in. „musi zostać zawarta pisemna umowa między agencją płatniczą a tym organem, określająca rodzaj informacji i dokumentów towarzyszących, które mają zostać przedłożone agencji płatniczej, oraz terminy ich przedłożenia”. Wymagana tymi zapisami umowa ma umożliwić AP spełnienie kryteriów akredytacyjnych, gdyż mimo możliwości oddelegowania części funkcji do innego organu, odpowiedzialność za skuteczne zarządzanie EFRROW w dalszym ciągu spoczywa na AP. Ponadto AP musi zagwarantować, że organ, z którym podpisała umowę dysponuje skutecznymi środkami zapewniającymi, że będzie on spełniał swoje obowiązki w sposób zadowalający, jak również dokonuje regularnych przeglądów delegowanych funkcji, aby potwierdzić, że praca jest wykonywana w sposób zadowalający i że jest ona zgodna z zasadami wspólnotowymi. Organ, któremu delegowano część funkcji AP musi mieć wyraźnie określony zakres odpowiedzialności i obowiązki, w szczególności w zakresie kontroli i weryfikacji zgodności z zasadami wspólnotowymi.

4.6 Cechy podejścia Leader

Art. 61 rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) wymienia siedem elementów, których łączne występowanie na danym obszarze pozwala mówić o tzw. podejściu Leader. Elementy te charakteryzują również realizowaną w państwach członkowskich inicjatywę Leader (Leader I, Leader II oraz Leader+), dlatego poniższy opis można traktować jako wspólny dla inicjatywy Wspólnotowej Leader oraz podejścia Leader realizowanego w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich w okresie 2007-2013.

Te elementy to:

- 1) Lokalne strategie rozwoju dla danego obszaru¹⁴,
- 2) Lokalne partnerstwo publiczno-prywatne,
- 3) Oddolne podejście
- 4) Zintegrowane podejście
- 5) Innowacyjność
- 6) Tworzenie sieci partnerstw lokalnych
- 7) Współpraca

4.6.1. Lokalne strategie rozwoju dla danego obszaru

Wsparcie jest udzielane ściśle określonym obszarom wykazującym spójność pod względem geograficznym, gospodarczym, społecznym i przyrodniczym oraz posiadającym wspólną historię, podobne tradycje, a także podobne potrzeby i oczekiwania. Obszar objęty lokalną strategią rozwoju powinien też zapewniać, wystarczające do wdrożenia opracowanej przez partnerstwo strategii, zasoby ludzkie, finansowe i gospodarcze.

Ponadto, dla zachowania terytorialnego charakteru udzielanej pomocy, KE określiła parametry odnośnie obszaru objętego strategią, tj. dopuszczalną liczbę ludności (dla inicjatywy Leader+ było to 10 tys.-100 tys., a dla podejścia Leader 2007-2013 jest to: 5 tys.-150 tys. mieszkańców) oraz gęstość zaludnienia (dla inicjatywy Leader+ było to 120 osób/km², w okresie realizacji podejścia Leader 2007-2013 zrezygnowano z tego kryterium).

4.6.2. Lokalne partnerstwo publiczno-prywatne

Podstawą realizacji podejścia Leader jest współpraca lokalnych partnerów reprezentujących trzy sektory: publiczny, gospodarczy i społeczny. Partnerzy ci kierując się znajomością obszaru, na którym działają opracowują lokalną strategię rozwoju, którą następnie realizują już jako formalnie zorganizowane partnerstwo, czyli tzw. LGD. Partnerstwo decyduje o podziale środków przyznanych na realizację strategii, a w przypadku, dużego stopnia samodzielności, może również nimi zarządzać. O przedsięwzięciach wspieranych w ramach realizacji strategii decyduje

---

¹⁴ W ramach programów Leader+, cecha ta często jest określana jako „terytorialne/lokalne podejście”.

wybrane w ramach LGD ciało decyzyjne, w którym przynajmniej 50% muszą stanowić przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych.

Zgodnie z art. 62 rozporządzenia Rady nr 1698/2005 o wsparcie w ramach podejścia Leader mogą ubiegać się zarówno grupy, które korzystały już z inicjatywy Leader II lub Leader+, ale również nowopowstałe LGD, które spełniają kryteria określone dla tego typu partnerstw. Należy jednak pamiętać, że na danym obszarze może funkcjonować tylko jedna LGD.

W wyniku decentralizacji procesu decyzyjnego i w miarę nabywania przez LGD doświadczeń w stosowaniu podejścia Leader, powierzano im większą odpowiedzialność związaną z zarządzaniem środkami finansowymi. Jednakże dotychczas obserwuje się dużą różnorodność tworzących się LGD, które mają różny stopień autonomii zarówno w zakresie wyboru projektów, jak i zarządzania finansowego. Zależy to m.in. od formy organizacyjnej LGD oraz kontekstu instytucjonalnego w danym państwie członkowskim.

Pomimo faktu, iż w niektórych państwach członkowskich role i zadania LGD ewoluowały w czasie w miarę lepszego poznawania podejścia Leader, należy pamiętać, że LGD przede wszystkim określają kierunek działania oraz podejmują decyzje o dofinansowaniu różnych projektów w ramach lokalnej strategii. Dlatego też należy przede wszystkim zapewnić właściwe funkcjonowanie grupy w tym zakresie. Natomiast płatności na rzecz beneficjenta ostatecznego z reguły dokonuje AP, bądź inny certyfikowany organ, nie zaś sama LGD.

4.6.3. Oddolne podejście

Wszystkie przedsięwzięcia podejmowane w ramach podejścia Leader mają charakter lokalny, w ich realizację zaangażowani są lokalni partnerzy. Ważne jest, aby społeczność lokalna brała udział w każdym etapie wdrażania przedsięwzięcia, począwszy od pojawienia się pomysłu zbudowania partnerstwa, poprzez proces konsultacji i przygotowania lokalnej strategii rozwoju, aż do wyboru projektów i przedsięwzięć wspieranych w ramach realizacji strategii, a również w ich rozliczeniu. Ten element podejścia Leader jest bardzo istotny, gdyż priorytety określone w lokalnej strategii rozwoju powinny być dostosowane do potrzeb lokalnych społeczności, co jest trudne, a wręcz niemożliwe do osiągnięcia bez ich udziału w procesie przygotowania i realizacji tej strategii.

4.6.4. Zintegrowane podejście

LGD funkcjonuje zgodnie z zatwierdzoną przez kompetentny organ krajowy lub regionalny lokalną strategią rozwoju, która powinna zakładać realizację przedsięwzięć i projektów angażujących różne sektory oraz występujące na danym obszarze zasoby, a w szczególności zasoby ludzkie. Przedsięwzięcia i projekty realizowane w ramach lokalnych strategii rozwoju powinny być ze sobą powiązane i skoordynowane jako całość.

4.6.5. Innowacyjność

Inicjatywa Leader to program pilotażowy, którego założeniem jest wprowadzanie do polityki rozwoju obszarów wiejskich nowych, nie stosowanych wcześniej na danym obszarze metod oraz sposobów rozwiązywania występujących tam problemów. Innowacyjność w kontekście wykorzystania podejścia Leader powinna być rozpatrywana w szerokim zakresie. Może ona oznaczać np. wprowadzenie nowego produktu, nowego sposobu jego wytwarzania, przetwarzania czy promowania. Istotne jest, aby rozwiązania zastosowane na danym obszarze mogły zostać wykorzystane również gdzie indziej, gdzie pojawiają się podobne potrzeby, czy problemy, a gdzie tradycyjne metody interwencji nie przyniosły zadowalającego i trwałego rezultatu.

4.6.6. Tworzenie sieci partnerstw lokalnych

Tworzenie sieci partnerstw polega na stworzeniu połączeń pomiędzy aktywnie działającymi w zakresie rozwoju obszarów wiejskich partnerstwami, niezależnie od tego, czy wykorzystują one podejście Leader, czy nie. Sieć umożliwia wymianę doświadczeń, osiągnięć, przepływ informacji i innowacji, docieranie do przykładów dobrych praktyk, a także ułatwia poszukiwanie właściwych partnerów do realizacji projektów współpracy.

4.6.7. Współpraca

Ten element podejścia Leader wykracza poza tworzenie powiązań i dotyczy podejmowania przez LGD wraz z inną grupą partnerską działającą w zakresie rozwoju obszarów wiejskich realizacji wspólnego projektu. Taka współpraca może przynosić wiele korzyści, tj. ożywienie własnej działalności LGD, umożliwienie rozwiązanie problemów występujących na danym obszarze, czy wykorzystanie lokalnych zasobów. Przykładem efektu projektu współpracy realizowanego przez kilka funkcjonujących na podobnych zasadach grup może być np. zbudowanie wspólnego modelu lokalnego przedsiębiorstwa, organizacja wspólnego marketingu obejmującego różne regiony specjalizujące się w wytwarzaniu tego samego produktu lub rozwijanie wspólnych inicjatyw turystycznych w oparciu o wspólne tradycje kulturowe.

Bardziej szczegółowy opis projektów współpracy znajduje się w podrozdziałach: 2.2.2 (projekty współpracy w ramach inicjatywy Leader+) oraz 4.4.2 (projekty współpracy w ramach osi Leader).

5. Przykłady realizacji inicjatywy Leader+ w krajach członkowskich UE

Ze względu na różnice w poziomie rozwoju państw członkowskich, odmienne systemy organizacji instytucjonalnej, a także różniący się stopień zaawansowania we wdrażaniu działań typu Leader, można zaobserwować dużą różnorodność w

metodologii realizacji dotychczasowych programów inicjatywy Leader. Różnice występują nie tylko pomiędzy programami wdrażanymi w różnych państwach członkowskich, ale również na poziomie regionalnym, gdyż niektóre państwa zdecydowały się wdrażać inicjatywę Leader poprzez programy regionalne. Niniejszy rozdział przedstawia wybrane elementy realizacji inicjatywy Leader+ na przykładzie kilku programów.

5.1. Program Leader+ dla Finlandii¹⁵

Budżet programu:

Działanie	Całkowity budżet	Środki publiczne			Środki prywatne
		Ogółem	Unijne (EFOiGR)	Krajowe	
Działanie 1	148,533	95,386	47,693	47,693	53,147
Działanie 2	17,594	11,080	5,540	5,540	6,514
Działanie 3	1,010	1,010	0,505	0,505	0,000
Pomoc techniczna	3,324	3,324	1,662	1,662	0,000
Suma	170,461	110,800	55,400	55,400	59,661

Wartości podane w mln Euro.

Instytucja Zarządzająca (IZ): Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa

Agencja Płatnicza (AP): Ministerstwo Rolnictwa i Leśnictwa

Instytucje wspomagające/pomocnicze:

- Biura Zatrudnienia i Rozwoju Gospodarczego¹⁶ mające regionalny charakter.
- Grupa robocza ds. LGD, składająca się m.in. z przedstawicieli władz lokalnych oraz lokalnych grup działania z różnych obszarów kraju.

Zadania grupy:

- przygotowanie krajowych kryteriów wyboru LGD,
- przygotowanie programu Leader+,
- przygotowanie wyboru LGD,
- przygotowywanie dyskusyjnych zagadnień na posiedzenia Komitetu Monitorującego,
- pomoc LGD w przeprowadzaniu działań szkoleniowych i informacyjnych.

Wybór LGD:

- Proces wyboru i zaangażowane instytucje:
Wyboru LGD dokonywała IZ w oparciu o propozycje grupy roboczej ds. LGD¹⁷. Przed wyborem LGD każda lokalna strategia była przedmiotem zewnętrznej, bezstronnej oceny, jak również była wysyłana do właściwego organu administracji terytorialnej w celu uzyskania jego opinii na temat tej strategii.

¹⁵ Jest to program dla tzw. Finlandii kontynentalnej, gdyż Wyspy Åland mają oddzielny program rozwoju obszarów wiejskich.

¹⁶ Ang. Employment and Economic Development Centre.

¹⁷ Poszczególni członkowie grupy roboczej ds. LGD nie mieli prawa głosu przy ocenie wniosków LGD z obszarów, które reprezentują.

Umowy były podpisywane pomiędzy LGD oraz Ministerstwem Rolnictwa i Leśnictwa.

Ministerstwo określało dla każdej LGD roczny budżet, w tym również maksymalny udział kosztów bieżących LGD.

- Ogólne kryteria dostępu:
  - wnioskodawca to LGD
  - strategia rozwoju obejmuje obszar wiejski
  - obszar objęty strategią ma właściwy rozmiar
  - LGD opiera się na partnerstwie, współpracy lokalnych partnerów
  - w ciele decyzyjnym LGD mają udział przedstawiciele sektora społecznego, gospodarczego i publicznego
  - strategia rozwoju jest spójna strategicznie
  - strategia łączy jeden lub dwa tematy priorytetowe
- Kryteria oceny strategii rozwoju:
  - pilotażowy charakter
  - możliwość „przenoszenia” dobrych praktyk na inne obszary
  - komplementarność z innymi programami
  - zrównoważony rozwój
  - równość różnych grup społecznych
  - wykonalność ekonomiczna
  - żywotność ekonomiczna
  - tworzenie sieci i współpraca.

Wybór projektów beneficjentów ostatecznych:

Wniosek złożony w LGD podlega tam ocenie pod względem kompletności wniosku i załączników, zgodności z Programem Leader+ oraz strategią rozwoju. Decyzję o dofinansowaniu realizacji projektu podejmuje ciało decyzyjne LGD. Następnie LGD przekazuje wniosek wraz ze swoją opinią odnośnie dofinansowania realizacji danego projektu do Departamentu Obszarów Wiejskich w Biurze Zatrudnienia i Rozwoju Gospodarczego właściwym ze względu na lokalizację projektu lub siedzibę wnioskodawcy, gdzie wniosek jest oceniany przez grupę roboczą reprezentowaną przez Departament oraz sekretariat współpracy regionalnej grup. Grupa podejmuje decyzję o przyznaniu pomocy w oparciu o opinię przedłożoną przez LGD.

Zgodnie z Programem Leader+ dla Finlandii, nabór wniosków o dofinansowanie projektów odbywał się w trybie ciągłym lub w określonym czasie, ale przynajmniej cztery razy w roku.

Realizacja płatności:

Beneficjent przedkłada wniosek o płatność w LGD, która przygotowuje zlecenie płatności i przedkłada je w Biurze Zatrudnienia i Rozwoju Gospodarczego, gdzie decyzję o wypłacie pomocy dla beneficjenta podejmuje Departament Obszarów Wiejskich. Biuro odpowiada za poprawność wniosku.

Pomoc jest wypłacana na podstawie rzeczywistych poniesionych kosztów, a w przypadku wypłaty zaliczki, na podstawie planowanych kosztów.

Schemat realizacji programu Leader+ w Finlandii przedstawiono w załączniku 1.

6.2. Program Leader+ dla Anglii¹⁸

Budżet programu:

Działanie	Całkowity budżet	Środki publiczne			Środki prywatne
		Ogółem	Unijne (EFOiGR)	Krajowe	
Działanie 1	104,797	95,270	47,635	47,635	9,527
Działanie 2	11,942	10,856	5,428	5,428	1,086
Działanie 3	1,568	1,568	0,784	0,784	0,000
Pomoc techniczna	0,858	0,858	0,429	0,429	0,000
Suma	119,165	108,552	54,276	54,276	10,613

Wartości podane w mln Euro.

Instytucja Zarządzająca (IZ): Departament Środowiska, Żywności i Spraw Wiejskich (ang. DEFRA)¹⁹. W ramach DEFRA funkcje IZ pełni Krajowy Sekretariat Leader+, składający się z pracowników Wydziału ds. Wsi (ang. Rural Division).

Agencja Płatnicza (AP): Wydział Zarządzania Środkami (ang. Resource Management Division) oraz Zespół Strategiczny Grupy ds. Środowiska i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Environment and Rural Development Group Corporate Strategy Unit) w DEFRA.

Instytucje wspomagające/pomocnicze:

- Regionalne Sekretariaty Leader+ podległe Krajowemu Sekretariatowi Leader+ w DEFRA. Regionalne Sekretariaty wspierają DEFRA w pełnieniu funkcji IZ i są prowadzone przez regionalne biura rządowe.

W Anglii LGD mogą realizować strategie rozwoju w ramach inicjatywy Leader+ dwiema metodami:

- wykorzystując podejście „Planu Działania” (ang. Action Plan) lub
- poprzez system indywidualnego zatwierdzania wniosków o przyznanie dofinansowania na realizację projektu (lub grupy projektów).

„Plan Działania” jest sporządzany przez LGD każdego roku i zawiera szczegółowy opis wszystkich działań wraz z budżetem planowanych do realizacji w danym roku, zgodnie ze strategią rozwoju LGD. Plan ten jest oceniany przez właściwy regionalnie Sekretariat Leader+ i zatwierdzany przez Regionalny Komitet Monitorujący Program.

Przy zastosowaniu drugiej z metod, LGD ma mniejszą niezależność we wdrażaniu strategii rozwoju (patrz wybór projektów beneficjentów ostatecznych).

Wybór LGD:

¹⁸ Program Leader+ dla Anglii jest jednym z czterech programów wdrażania inicjatywy Leader+ w Wielkiej Brytanii w okresie 2000-2006. Pozostałe programy były opracowane dla: Walii, Szkocji i Irlandii Północnej.

¹⁹ DERA (Departament for Environment, Food and Rural Affairs) jest departamentem rządowym, który został utworzony w 2001 r., aby po połączeniu Ministerstwa Rolnictwa, Rybołówstwa i Żywności z Departamentem Środowiska, Transportu i Regionów, zajmować się sprawami ochrony środowiska, produkcji żywności i standardów, rolnictwem, rybołówstwem oraz społecznościami wiejskimi w Anglii.

- Proces wyboru i zaangażowane instytucje:
Wybór LGD przebiegał w dwóch etapach:
Pierwszy był przeprowadzany na poziomie regionalnym przez Regionalne Sekretariaty Leader+ i był koordynowany przez przewodniczącego Regionalnego Komitetu Monitorującego Program. Na tym etapie sprawdzano wnioski LGD pod względem kompletności i spełnienia kryteriów dostępu oraz oceniano:
    - mocne strony partnerstwa, udział lokalnych partnerów oraz zdolność kierowania LGD,
    - związek strategii rozwoju z lokalnymi oraz regionalnymi potrzebami oraz priorytetami rozwoju obszarów wiejskich,
    - komplementarność strategii rozwoju w stosunku do innych przedsięwzięć mających podobny cel i realizowanych na danym obszarze,
    - spełnienie przez strategię rozwoju wnioskujących LGD wymienionych niżej krajowych kryteriów wyboru.
- Jeżeli w wyniku oceny regionalnej wniosków LGD uzyskał pozytywną opinię, był przekazywany do oceny Krajowemu Sekretariatowi Leader+, w imieniu którego prace nad oceną koordynował Krajowy Zespół Wybierający (ang. National Selection Panel). Zespołem zarządzał kierownik Wydziału ds. Wsi w DEFRA, a w jego skład wchodził przedstawiciel właściwych departamentów rządowych (odpowiedzialnych za transport, władze lokalne i regiony, pracę, renty i emerytury, kulturę, media oraz sport) oraz inne instytucje zaangażowane w rozwój obszarów wiejskich. W pracach Zespołu uczestniczył również jeden członek niezależny od rządu.
- Krajowy Sekretariat Leader+ sprawdzał i zatwierdzał ocenę wniosków LGD dokonaną na poziomie regionalnym i na tej podstawie doradzał Krajowemu Zespołowi Wybierającemu, który z kolei dokonywał własnej oceny LGD. Taki proces miał zapewniać jednolitą ocenę LGD we wszystkich regionach. Zespół dokonywał ostatecznego wyboru LGD i sporządzał listę rankingową LGD, która była przedmiotem zatwierdzenia przez Ministrów DEFRA.
- Kryteria dostępu:
    - udział partnerów gospodarczych i społecznych w LGD, w tym ich odsetek w ciele decyzyjnym LGD na poziomie przynajmniej 50%,
    - wnioskująca grupa lokalnych partnerów albo wybrała odpowiedniego partnera odpowiadającego za sprawy administracyjne LGD oraz zarządzanie środkami publicznymi przyznanymi LGD na realizację strategii rozwoju albo wspólnie utworzyła strukturę posiadającą osobowość prawną, która zapewnia właściwe zarządzanie środkami publicznymi,
    - obszar danej LGD nie nakłada się (w całości lub częściowo) z obszarem innej LGD,
    - obszar LGD nie jest (w całości lub częściowo) obszarem wybranym w ramach programu URBAN,
    - na obszarze LGD liczba ludności oraz gęstość zaludnienia nie powinna przekraczać o więcej niż 25% wartości progowej oraz leżeć więcej niż 5% poniżej minimalnej wartości progowej dla liczby ludności,
    - ludności LGD pochodząca z miejscowości o liczbie ludności powyżej 20 tysięcy nie powinna stanowić więcej niż 40% populacji LGD,
    - strategia rozwoju LGD bazuje na jednym lub większej liczbie tematów priorytetowych określonych dla inicjatywy Leader+,

- priorytetowe grupy docelowe muszą obejmować przynajmniej jedną z takich grup określonych dla danego regionu,
- realizacja przedsięwzięć w ramach strategii rozwoju nie może jednocześnie angażować środków pochodzących z innych funduszy strukturalnych, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich dla Anglii, czy innych instrumentów WPR (Sekcja Gwarancji EFOiGR).
- Kryteria wyboru:
  - jakość partnerstwa LGD (reprezentatywność partnerów LGD oraz ciała decyzyjnego, udział partnerów w realizacji strategii, jasne i efektywne zasady działania ciała decyzyjnego),
  - obszar LGD (spójność geograficzna, gospodarcza i społeczna obszaru, liczba ludności i gęstość zaludnienia na obszarze objętym strategią rozwoju, wystarczające zasoby ludzkie, finansowe i gospodarcze),
  - jakość i realizm założeń strategii rozwoju (jakość analizy SWOT i uzasadnienie planowanych działań, wybór priorytetowego tematu oraz grup docelowych, cele strategii, planowane rezultaty, możliwość wykorzystania stosowanych praktyk na innych obszarach, tworzenie sieci z innymi partnerami, udział w zapewnianiu równych szans),
  - jakość i realizm działań planowanych do realizacji w ramach działania „wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej” (związek planowanych projektów współpracy z tematem priorytetowym strategii, zaangażowanie w realizację działania różnych lokalnych partnerów),
  - jakość działań innowacyjnych planowanych w strategii rozwoju (innowacyjny lub pilotażowy charakter planowanych do realizacji działań, stosowanych metod, itp.),
  - wpływ strategii na zrównoważony rozwój (zintegrowany i zrównoważony charakter planowanych w strategii działań i metod ich realizacji, w tym pod względem społecznym, gospodarczym i przyrodniczym, popieranie długookresowej żywotności obszaru poprzez wspieranie różnorodności, równości społecznej, spójności oraz konkurencyjności),
  - komplementarność strategii z innymi programami (stopień spójności i komplementarności działań planowanych w ramach strategii rozwoju oraz ich wartość dodana w stosunku do innych programów realizowanych na danym obszarze, możliwość realizacji planowanych w strategii działań bez udziału środków Leader+),
  - jakość organizacji działania LGD (procedura wyboru projektów przez LGD oraz kryteria wyboru, proces informowania o strategii rozwoju, możliwościach i rezultatach działania),
  - jakość i realizm założeń finansowych oraz planu finansowego (procedury księgowe i kontrolne w odniesieniu do odpowiedzialności spoczywających na LGD, związek budżetu planowanego na realizację strategii, w tym kosztów bieżących z planowanymi działaniami, alokacja środków pomiędzy działania, wkład środków prywatny).

Wybór projektów beneficjentów ostatecznych:

- LGD działająca w oparciu o „Plan Działania” powołuje odpowiedzialny organ, który odpowiada przed IZ za realizację tego Planu, jak również ocenia i zatwierdza do

- realizacji projekty oraz odpowiada za realizację płatności na rzecz beneficjentów ostatecznych, do wysokości kwoty przyznanej LGD na realizację strategii rozwoju.
- LGD niedziałająca w oparciu o „Plan Działania” ocenia wnioski o przyznanie pomocy na realizację projektu (lub grupy projektów) oraz podejmuje decyzję w sprawie dofinansowania lub nie przyznania dofinansowania na realizację danego projektu. Następnie wnioski są przesyłane do odpowiedniego Regionalnego Sekretariatu Leader+ w celu uzyskania potwierdzenia dokonanego wyboru.

Realizacja płatności:

Wnioski o płatność są przedkładane przez LGD w Regionalnym Sekretariacie Leader+ właściwym ze względu na obszar objęty strategią LGD. Sekretariat odpowiada za sprawdzenie i autoryzację wniosków. Następnie Sekretariat przekazuje zlecenie płatności do AP, w ramach której Wydział Zarządzania Środkami realizuje płatności na rzecz LGD lub ostatecznych beneficjentów, w przypadku LGD, które nie działają w oparciu o „Plan Działania”. LGD działające w oparciu o „Plan Działania” realizują płatności na rzecz ostatecznych beneficjentów poprzez specjalnie powołany odpowiedzialny organ.

Schemat realizacji programu Leader+ w Anglii przedstawiono w załączniku 2.

6.3. Program Leader+ dla Irlandii²⁰

Budżet programu:

Działanie	Całkowity budżet	Środki publiczne			Środki prywatne
		Ogółem	Unijne (EFOiGR)	Krajowe	
Działanie 1	95,615	63,743	41,434	22,309	31,872
Działanie 2	11,164	7,443	4,838	2,605	3,721
Działanie 3	1,253	1,253	0,814	0,439	0,000
Pomoc techniczna	1,253	1,253	0,814	0,439	0,000
Suma	109,285	73,692	47,900	25,792	35,593

Wartości podane w mln Euro.

Instytucja Zarządzająca (IZ): II Wydział Rozwoju Obszarów Wiejskich w Ministerstwie Rolnictwa, Żywności i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. DAFRD)²¹

Agencja Płatnicza (AP): DAFRD

Instytucje wspomagające/pomocnicze:

- Komisja Wybierająca Ministerstwa (ang. Department Selection Committee) - składa się z urzędników posiadających wiedzę w zakresie programów Leader oraz

²⁰ Programem komplementarnym dla Programu Leader+ jest w Irlandii Narodowy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich wspierający partnerstwa, które nie uzyskały dofinansowania w ramach inicjatywy Leader+.

²¹ Funkcje DAFRD (Department of Agriculture, Food and Rural Development) związane z rozwojem obszarów wiejskich w czerwcu 2002 r. przejęło nowo nowopowstałe Ministerstwo Społeczeństwa Obszarów Wiejskich i Gealtcht (ang. Department of Community Rural and Gaelteacht Affairs).

przedstawiciela z zewnątrz. Komisja dokonuje oceny strategii przedłożonych przez LGD.

- Niezależny konsultant/ewaluator – dokonuje oceny strategii LGD.

Wybór LGD:

- Proces wyboru i zaangażowane instytucje:
Proces oceny wniosków LGD był przeprowadzany przez Komisję Wybierającą Ministerstwa. W celu usprawnienia prac nad oceną strategii rozwoju przedłożonych przez LGD Ministerstwo powołało również niezależnego konsultanta, który dokonał punktowej oceny strategii LGD na podstawie karty oceny, w której uwzględniono następujące kwestie:
  - dotychczasowe osiągnięcia grupy,
  - struktura organizacyjna partnerstwa, organizacja administracji oraz procedury działania,
  - skład partnerstwa i jego reprezentatywność,
  - obszar objęty strategią,
  - przygotowanie strategii (jakość określonych w strategii potrzeb, poziom konsultacji),
  - mierzalne cele i wskaźniki,
  - powiązania, komplementarność i współpraca,
  - plan finansowy,
  - realizm opracowanej strategii, możliwość jej wdrożenia,
  - procedury monitoringu, oceny i przeglądów,
  - tworzenie sieci,
  - współpraca krajowa i międzynarodowa,
  - podstawa i uzasadnienie wyboru priorytetowego tematu,
  - innowacyjność i pilotażowy charakter strategii,
  - zintegrowany charakter działań planowanych do realizacji w ramach wybranego tematu priorytetowego,
  - żywotność i zrównoważenie planowanych działań,
  - równowaga strategii

Sporządzając raport dla rządu Komisja Wybierająca Ministerstwa brała pod uwagę rekomendacje swoich członków, jak również ocenę dokonaną przez niezależnego konsultanta oraz oficjalną decyzję KE zatwierdzającą Program Leader+ dla Irlandii.

Na podstawie przedstawionego raportu, rząd dokonał wyboru LGD oraz podjął decyzję o alokacji środków na każdą ze strategii. Na wysokość środków przyznanych LGD miały wpływ: całkowita pula dostępnych środków, jakość strategii, zidentyfikowane na danym terenie potrzeby oraz liczba mieszkańców objętych strategią. W następstwie decyzji rządu, DAFRD prowadził negocjacje z wybranymi LGD odnośnie kwestii wymagających dalszych uzgodnień przed podpisaniem umowy.

Zanim podpisano umowy z wybranymi LGD, musiały one również dostarczyć krótkie opisy sposobu, w jaki zamierzają łączyć działania realizowane w ramach różnych programów. Opisy te były załączane do strategii LGD.

- Kryteria oceny LGD brały pod uwagę:
  - pilotażowy i eksperymentalny charakteru strategii rozwoju,

- spójność strategii ze społeczno - gospodarczymi uwarunkowaniami obszaru (w tym: żywotność ekonomiczna, zrównoważone wykorzystanie zasobów uwzględniające przyszłe pokolenia),
- współdziałanie lokalnych partnerów pochodzących z różnych sektorów przy realizacji projektów bazujących na specyfice obszaru, jego zasobach, nowych technologiach, metodach, itp.
- wsparcie na rzecz ułatwienia dostępu do pracy kobietom i młodym ludziom,
- wybór tematu priorytetowego strategii i jego trafność,
- możliwość „przenoszenia” proponowanych metod, praktyk na inne obszary,
- powiązanie określonych w strategii potrzeb z planowanymi do osiągnięcia rezultatami, działaniami i projektami oraz ich związek z celami polityki krajowej i polityki UE,
- skalę i proponowane metody zapewnienia lokalnej współpracy z innymi podmiotami zaangażowanymi w rozwój lokalny,
- elastyczność strategii w odniesieniu do bieżących potrzeb lokalnych, jak również szerokiego kontekstu polityki rozwoju,
- równowagę i połączenie pomiędzy działaniami podejmowanymi w ramach inicjatywy Leader+,
- osiągnięcia partnerstwa w realizacji Leader I i Leader II (jeśli grupa realizowała strategię w ramach tych programów),
- strukturę organizacyjną partnerstwa, możliwości administracyjne i sytuację finansową,
- rozmiar obszaru objętego strategią, w tym udział obszarów wiejskich i specyfikę populacji,
- reprezentatywność społeczności lokalnych w LGD (podejście oddolne),
- skład ciała decyzyjnego LGD, gdzie:
  - partnerzy gospodarczy i społeczni stanowią przynajmniej 50%,
  - kobiety stanowią przynajmniej 40%,
  - występują przedstawiciele ludzi młodych,
- zgodność z zasadami ochrony środowiska, w tym z programem Natura 2000.

Wybór projektów beneficjentów ostatecznych:

Każda LGD samodzielnie podejmuje decyzje o wyborze projektów dofinansowywanych ze środków przyznanych na realizację strategii rozwoju. Wszystkie decyzje podejmowane przez organy LGD powinny być zgodne z priorytetami określonymi w strategii oraz z zasadami operacyjnymi określonymi w programie przez IZ.

Realizacja płatności:

Płatności na rzecz beneficjentów ostatecznych realizuje LGD, która jest zobowiązana do posiadania oddzielnego rachunku bankowego przeznaczonego wyłącznie do przeprowadzania transakcji finansowych związanych z realizacją strategii w ramach inicjatywy Leader+. Rachunek ten służy również do „przechowywania” przyznanej LGD zaliczki zanim zostanie ona przeznaczona na wydatki kwalifikowalne w ramach inicjatywy Leader+. Przyznanie zaliczki jest warunkowane uzyskaniem przez grupę odpowiedniego zabezpieczenia w postaci gwarancji bankowej.

LGD zostały ponadto zobowiązane do przeprowadzania i przedkładania w IZ rocznych sprawozdań księgowych, co wymaga prowadzenia jasnego systemu księgowego.

6.4. Program Leader+ dla Regionu Randstad w Holandii²²

Budżet programu:

Działanie	Całkowity budżet	Środki publiczne			Środki prywatne
		Ogółem	Unijne (EFOiGR)	Krajowe	
Działanie 1	30,536	22,902	15,268	7,634	7,635
Działanie 2	2,904	2,904	1,452	1,452	0,00
Działanie 3	0,320	0,320	0,160	0,160	0,00
Nabywanie umiejętności	0,726	0,726	0,363	0,363	0,00
Pomoc techniczna	1,816	1,816	0,908	0,908	0,00
Suma	36,302	28,668	18,151	10,517	7,634

Wartości podane w mln Euro.

Instytucja Zarządzająca (IZ):

- Dla działania 1 (wsparcie zintegrowanych strategii rozwoju lokalnego) oraz 2 (wsparcie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej) IZ jest Urząd Prowincji Flevoland, która jest jedną z czterech prowincji wchodzących w skład Regionu Randstad i została wybrana, aby pełnić funkcję IZ dla Programu Leader+ dla Regionu Randstad.
- Dla działania 3 (tworzenie sieci obszarów wiejskich) funkcje IZ pełni Ministerstwo ds. Rolnictwa, Ochrony i Rybołówstwa oraz Komisji (ang. Ministry of Agriculture, Conservation and Fisheries and the Commission).

Agencja Płatnicza (AP):

- Dla działania 1 oraz 2 funkcje AP sprawuje Urząd Prowincji Flevoland.
- Dla działania 3 AP jest Ministerstwo ds. Rolnictwa, Ochrony i Rybołówstwa oraz Komisji.

Wybór LGD:

- Proces wyboru i zaangażowane instytucje:
Wyboru LGD z Regionu Randstad dokonywał Urząd Prowincji Flevoland po wcześniejszej konsultacji z Komitetem Monitorującym Program, który sprawował kontrolę nad procesem wyboru LGD. Ocenie podlegały strategie rozwoju dotyczące w szczególności działania 1 i 2. Strategie były weryfikowane pod względem spełniania określonych w programie kryteriów wyboru.
Po zatwierdzeniu wyboru LGD przez Komitet Monitorujący, Urząd Prowincji Flevoland zatwierdzał funkcjonowanie wybranych LGD i przyznawał im środki na realizację strategii.
- Kryteria oceny LGD²³ uwzględniały:

²² Program Leader+ dla Regionu Randstad jest jednym z czterech programów wdrażania inicjatywy Leader+ w Holandii w okresie 2000-2006. Pozostałe programy były opracowane dla: Holandii Północnej, Holandii Południowej oraz Regionu Utrecht.

²³ Ministerstwo ds. Rolnictwa, Ochrony i Rybołówstwa oraz Komisji przyjęło dla inicjatywy Leader+ w Holandii kryteria wyboru określone przez Komisję, bez dodawania własnych. Regiony odpowiedzialne za przygotowanie programów Leader+ miały możliwość stosowania dodatkowych kryteriów, jednakże Urząd Prowincji Flevoland nie uznał tego za konieczne w odniesieniu do swojego regionu.

- reprezentatywność partnerów LGD, którymi powinni być różni partnerzy społeczni i gospodarczy, reprezentujący: ludzi młodych i starszych, kobiety i mężczyzn, różne branże przemysłu, mieszkańców miasteczek i obszarów wiejskich, lokalne władze i inne organizacje,
- doświadczenie partnerów LGD w zakresie stymulowania wymiany, zachęcania lokalnych społeczności do wymiany doświadczeń i współpracy z innymi podmiotami,
- skład ciała decyzyjnego LGD, które powinni tworzyć w przynajmniej 50% partnerzy gospodarczy i społeczni oraz dla zapewnienia zgodności działań LGD z innymi instrumentami przynajmniej jeden przedstawiciel władz lokalnych,
- możliwość wdrożenia przez członków LGD wspólnie opracowanej strategii rozwoju i zapewnienie właściwego funkcjonowania LGD poprzez wybranie odpowiedniego partnera odpowiadającego za sprawy administracyjne LGD oraz zarządzanie środkami publicznymi przyznanymi LGD na realizację strategii rozwoju (np. Urząd Prowincji Flevoland lub władze lokalne) albo wspólne utworzenie struktury posiadającej osobowość prawną, która zapewniałaby właściwe zarządzanie środkami publicznymi,
- lokalny charakter obszaru LGD, na którym gęstość zaludnienia nie powinna przekraczać 120 osób/km², a liczba mieszkańców powinna mieścić się w granicach 10 tys.-100 tys. mieszkańców (dopuszczało się odstępstwo dla miasteczek, gdzie gęstość zaludnienia nie mogła przekraczać 125% wartości ustalonej przez Komisję),
- spójność geograficzną, gospodarczą i społeczną obszaru,
- właściwą masę krytyczną obszaru pod względem występujących zasobów ludzkich, finansowych i gospodarczych, zapewniającą wdrożenie strategii,
- kierunek planowanych przez LGD działań, czy są one kierowane na duże obszary, przy jednoczesnym zachowaniu lokalnego/regionalnego charakteru.

Wybór projektów beneficjentów ostatecznych:

Po zatwierdzeniu strategii rozwoju przez właściwe instytucje, LGD były zobowiązane rozpocząć organizację naboru projektów dla lokalnych projektodawców. Projekty muszą być zgodne ze strategią LGD i muszą wskazywać wartość dodaną wynikającą z ich realizacji w odniesieniu do strategii.

LGD wybiera projekty do realizacji w ramach strategii rozwoju biorąc pod uwagę ich jakość. Dlatego ważne jest, aby tryb naboru projektów zapewniał konkurencję pomiędzy wnioskodawcami.

Realizacja płatności:

LGD przekazuje zlecenie płatności do AP, która realizuje płatność na rzecz LGD (lub Urzędu Prowincji Flevoland lub lokalnych władz, jeśli powierzono im zarządzanie środkami publicznymi przyznanymi LGD) do wysokości środków przyznanых partnerstwu na realizację strategii rozwoju. Płatności na rzecz beneficjenta ostatecznego dokonuje LGD lub instytucja, której powierzono funkcję zarządzania środkami publicznymi przyznanymi LGD.

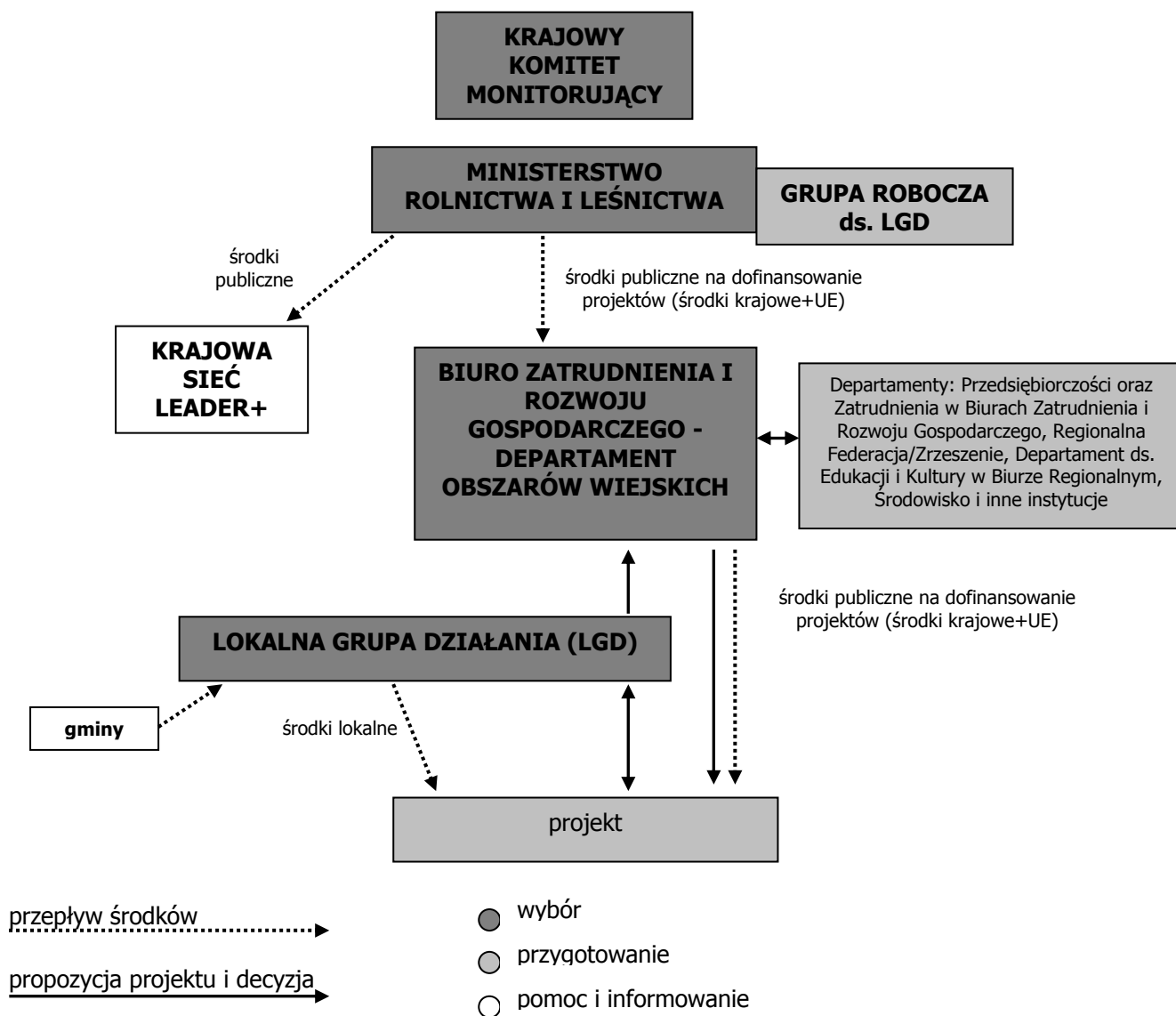
Bibliografia

1. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. ustanawiające przepisy ogólne w sprawie funduszy strukturalnych;
2. Zawiadomienie Komisji dla krajów członkowskich z dnia 14 kwietnia 2000 r. ustanawiające wytyczne do inicjatywy Wspólnoty w zakresie rozwoju obszarów wiejskich (Leader+);
3. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW);
4. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1974/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
5. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1290/2005 z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej;
6. Rozporządzenie Komisji (WE) nr 885/2006 z dnia 21 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1290/2005 w zakresie akredytacji agencji płatniczych i innych jednostek, jak również rozliczenia rachunków EFGR i EFRROW.
7. Guide for application of the Leader Axis of the rural development programmes 2007-2013 funded by EAFRD, European Commission, Directorate for Agriculture and Rural Development;
8. Draft guide for the implementation of the measure cooperation under the Leader Axis of the rural development programmes 2007-2013 (12/10/2006), European Commission, Directorate for Agriculture and Rural Development;
9. Leader+ Programme for Finland, Ministry of Agriculture and Forestry, 2001;
10. England Leader+ Programme 2000-2006, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2001;
11. Operational Programme for the Implementation of the EU LEADER+ Initiative in Ireland, Department of Agriculture, Food and Rural Development, 2001;
12. Leader+ Programme Randstad Region 2000-2006, Randstad Regional Office, 2001.

Załączniki

Załącznik 1

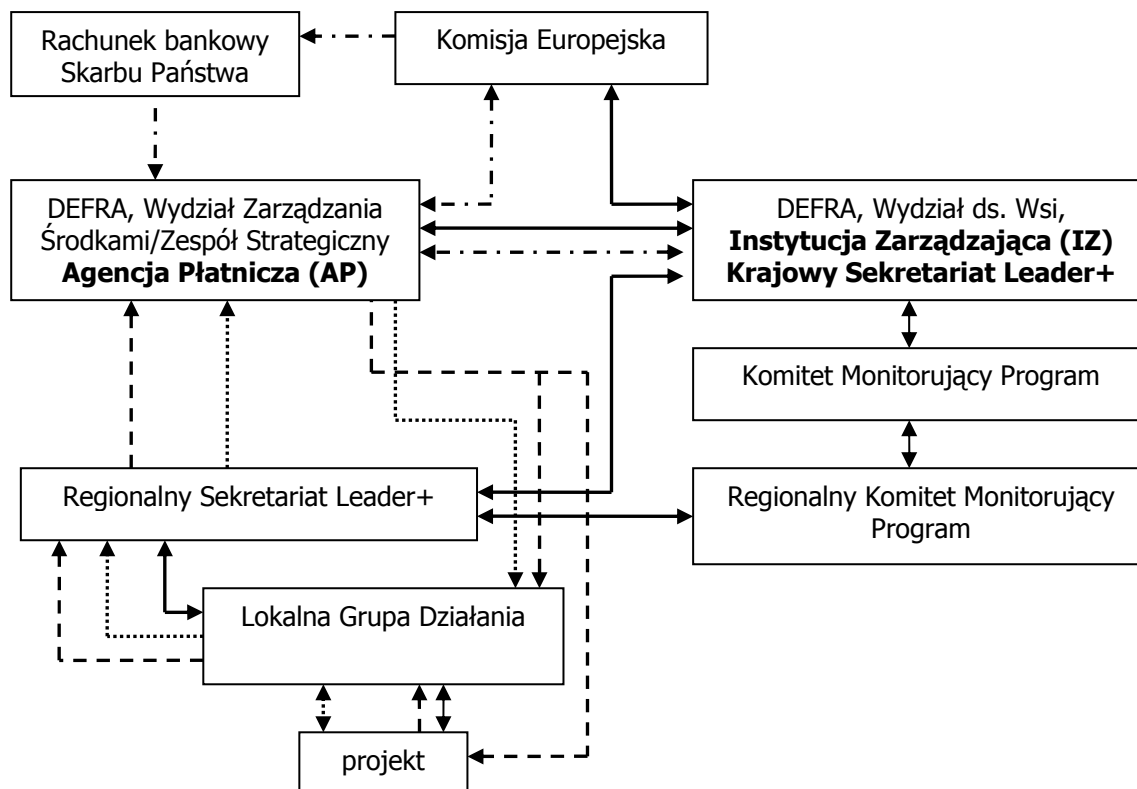
Schemat realizacji programu Leader+ w Finlandii

Źródło: Program Leader+ dla Finlandii.

Załącznik 2

Schemat realizacji programu Leader+ w Anglii

komunikowanie się

przepływ środków/należności (poziom programu)

przepływ środków/należności (dot. grup nie działających w oparciu o „Plan Działania”)

przepływ środków/należności (dot. grup działających w oparciu o „Plan Działania”)

Źródło: Program Leader+ dla Anglii.